

Johes gerson Castellarius
Parisiensis. ✠

De consolatione theo
logie. ✠

Būmariū dicendorū in sequenti libro

Proemio notant quattuor

cause theologice solonis q̄ s̄t **S**pes. **S**eptu-
ra. **P**atiētia et **D**octrina. In p̄mo metro de
flet miseria ciuil̄ dissensiois. In p̄ma p̄sa p̄
mi li. colloquunt̄ mōch̄. i. solitari. et volucer
i. n̄fici. infmedi sup̄ statu pegrini seu viato-
ris. et de ei⁹ solone p̄ theologia. In 2^o metro
ponit̄ laus theologie in h̄ q̄ ē efficac̄ cōsolari.

In sc̄da p̄sa ponit̄. p̄ q̄ theologia suā solone
nē inchoat vbi et vnde cōsinit p̄hica solone. s. q̄
cūda agim⁹ an̄ oculos iudicis cūda cernētis.
Ampli⁹ q̄ spler̄ ē iudiciū dei vñ p̄surgit̄ i nob̄
spes et tior. et quō se comitant̄. Ampli⁹ q̄ cū so-
brietate p̄t vtilit̄ recogitari et ēdi p̄sideratio in
diciorū dei i p̄destinatōne et reprobatiōe sic fec̄
ap̄ls. Et dēin̄ q̄lit̄ orit̄ inde solone intima et sol
exptis cognita. In 3^o metro agit̄ de sentimē-
to tal̄ solonis. In p̄sa t̄tia agit̄ p̄mo i sp̄ca
li si cā sit aliq̄ cur̄ de istū vñ illū p̄destinat̄. De
inde cū q̄ cautela tal̄ p̄sideratio in p̄ticulari de-
beat aut possit admitti. Demū q̄ pacto p̄t q̄eta-
re spes i deo. In q̄rto met⁹ ponunt̄ exempla
quō p̄ tentatiōes nō euellit̄ spes. In q̄rta p̄-
sa d̄dit̄ p̄mo in q̄ spes p̄sistit. et q̄ de nullo h̄ ē de
sperādū. Ampli⁹ quō p̄ sūmā d̄spatiōne venit̄
ad spem. et q̄ntū sit vtil̄ p̄sideratio dīne p̄c̄ssi-
natiōis. Rurs⁹ agit̄ de corroboratiōe sp̄i exem-
plo sc̄oz. et quō stat cū libertate. nec tñ plene p̄t
h̄ intelligi sine gr̄a dei q̄ ē vñctio dōces de oib⁹.

In q̄nto et vltio met⁹ ponit̄ p̄p̄tatio cuiuscūq̄
naute q̄ ex medijs tēpestatib⁹ exilit̄ i locū tutū

De sc̄do li. tabula **E**t secretū

In p̄ma p̄sa sc̄di li. fit fmo de statu pegrinū
int̄serēdo de varijs sp̄cib⁹ false sp̄ci. et addēdo
q̄ ex p̄sideratiōne dīne bōitatis. oia libere guber-
nāt̄. sumit̄ sc̄da cā theologie solonis. In p̄-
met⁹ reprobaf̄ opio phoz q̄ de⁹ agit̄ de n̄c̄ita-
te natūe sic sol lumē suū. In sc̄da p̄sa d̄at̄ rō-
cur̄ dīna volūtas nō ē dicēda agē ad ex̄ de n̄c̄i-
tate nature. Quō p̄terea p̄cedit̄ aliq̄ theologia
q̄ p̄hica. Addit̄ d̄stinctio trimembris de volun-
tate humana et de conformitate eius ad diuini-
nam. In 2^o metro declarat̄ qualiter affectio-
nes et industrie q̄ sparsim s̄t in brutis aialibus:
colleat̄ s̄t in hoīe et i ei⁹ rōne cui s̄dit̄ ei⁹ appē-
titus. In t̄tia p̄sa fit p̄q̄stio sup̄ difficultate
quā patit̄ liberū arbitriū i regēdo corp⁹. p̄for-
mit̄ ad rectā rōnē et de mō p̄formādi volūtatē
hūanā dīne exēplo ch̄zi. Tādē cā reddit̄ de va-
rietate iudiciorū hūanorū. In 3^o metro d̄at̄ rō-
d̄iversificatiōis iudicij rōnis p̄ s̄ilitudinē lumis
viss̄ p̄ nubes aut i sp̄culis variatis. In q̄rta
p̄sa fit iuestigatiō q̄lit̄ adiunaf̄ libras arbitrij.
Et infer̄ q̄ nihil ē casuale vñ fortuitū i ordie
ad p̄mā cāz. et iux̄ quē sensū ipsa poss̄ dici for-

tuna vñ fatū. Addit̄ q̄lit̄ ex his q̄ de⁹ inuenit̄
reuelasset̄ p̄sciuisse pulcerrime et salubres v̄ita-
tes elucelcūt. In q̄rto met⁹ docemur sub ex-
emplo q̄duplici q̄lit̄ inseq̄ debem⁹ dei volūta-

Tabula tertij libri. **E**t.

In p̄ma p̄sa t̄tij libri p̄ recapitulatiōne incho-
at sermo de solone theologie p̄ patiā. d̄scri-
bēdo q̄d sit zelus. In p̄mo metro docet̄ p̄ s̄li-
tudine ignis et fuliginis q̄ntū piculosus ē zel⁹
si nō gubnet̄ rōne. In sc̄da p̄sa d̄ducit̄ hoc
idem p̄ affect⁹ hūanos. d̄ādo cām cur zel⁹ tur-
bat iudiciū velut in somnijs. Qual̄ p̄terea zel-
lus esse debeat tā in habentib⁹ an̄tem regitiū
q̄ i carētib⁹ ea. Deniq̄ notant̄ p̄les cause tur-
batiue zeli i rectorib⁹. In 2^o met⁹ laudat̄ vi-
ta solitaria sibi vacās. In t̄tia p̄sa fit fmo
de illoz zelo q̄ non h̄nt regimē aliq̄d publicū
docēdo s̄b q̄busdā regul̄ q̄lit̄ et vbi debeāt vti
vñ nō vti zelo suo. In 3^o metro docemur q̄
q̄libet sit p̄t̄ vocatiōne sua et h̄z illā bñ agat
et ita p̄derit oib⁹ nec se leder. In q̄rta p̄sa de-
clarat̄ quō solitari⁹ p̄t oib⁹ p̄ficē. Deīn̄ s̄būgit̄
fmo de patiā q̄ i ea solone theologica reponat̄.

In q̄rto metro ponit̄ vtilitas patie s̄b exē-
m̄

Tabula q̄rti li. **E**plō Job afflicti.

In q̄rto li. p̄sa p̄ma loq̄t̄ de trepidatiōne p̄cie
hūane respectū iudiciorū dei. Et q̄ nihilomin⁹
labores assumēdi s̄t p̄ republicar̄ adiutorio ali-
orū fidādo se in doct̄na sac̄. In p̄mo metro
d̄at̄ rō cur de⁹ legē naturalē d̄dit̄ i sc̄ptis lapi-
dis. d̄hic i euāgelica lege repetit̄. In sc̄da
p̄sa ponit̄ diffuse d̄stinctio de t̄plici certitudie
addēdo q̄lit̄ intelligi deat̄ illd̄ Regl̄. Bonaz
mētū ē culpā aḡscē. vbi culpa n̄ ē. Et q̄lit̄ p̄t
h̄ sine mēdacio fieri. In 2^o metro docemur q̄
lit̄ vti debeam⁹ scrupulis orientib⁹ ex p̄teritis
culp̄is. In t̄tia p̄sa fit itēz fmo sup̄ eadē re-
docēdo q̄ serenatio p̄cie p̄ sentimēta deuota:
n̄ ē signū efficac̄ dīne gr̄e ḡtū faciētis. Addit̄
de mō se h̄ndi resp̄cū scrupuloz p̄surgētū cir-
ca ea q̄ s̄t posteri⁹ agēda. et q̄l̄ certitudo sufficit
et vñ colligit̄. In 3^o metro loq̄t̄ q̄ p̄cepta le-
gis nature s̄t etiā p̄cepta fixi ac legis euāgeli-
ce. p̄q̄rēdo de errorib⁹ p̄rigētib⁹ circa ea. In
q̄rta p̄sa loq̄t̄ incident̄ de theologia et iuristis
q̄les eē d̄erent et q̄les aliq̄ s̄t. Cōcludēdo q̄ in
morali negotio nō p̄t vniuersalis ars ēdi q̄ cō-
ferre sufficiat certitudinē in p̄ticulari q̄libz agi-
bili q̄n p̄surgē possint scrupuli mētis inq̄rati-
ui. In q̄rto metro docet̄ quō par mētis pol-
sit aut debeat inueniri. In q̄nta p̄sa ponit̄ s̄b
p̄sona theologie gr̄adis ozo solatoria sup̄ ca-
sib⁹ hūanis. noiatim illius q̄ tūc fr̄aciā p̄tur-
babat. Cōcludēdo sup̄mū solatiōis theologie
gradū in animi p̄paratione ad martyriū



Libri primus de consolatione theologie

Uerūq; scripta

sūt ait magn⁹ ille disci-
pul⁹ theologie Paul⁹
ad nr̄am doctrinā scri-
pta sūt vt p̄ paciētā et
consolationē scripturaz
spem habeam⁹ Couenerūt aliqñ sup h
x̄bo volucer cursor leuis explicās vias
suas. Et mōch⁹ in religiōe degēs Qui
vt vidit q̄ volucer sibi notissimus ad se
vēit de lōginq; multa qdē sup multis. s;̄
multa pl⁹ plurima sup aduēa qdā germa

no suo h̄rere disposuit. Cui⁹ iquisitio/
nē z alteri⁹ respōsiōe: sequēs dialogus
explicabit z h̄ p̄ q̄riduū s̄b tēgono cōsi-
derationū. Que licz ad iuicē p̄municēt.
erit tñ appropriati⁹ p̄ia de consolatione the-
ologie. p̄ spez i p̄tēplatiōe diuini iudiciū.
Sēda p̄ scripturā in reuelatiōe regimīs
mūdi. Tertia p̄ paciāz i zeli moderatiōe.
Quarta p̄ doctrinā in p̄scie seruatione
De⁹ at̄ paciēz consolationis: p̄solet nos in
oī tribulatiōe nr̄a. et det sermonē rectū
in ore duoz Quoz volucer sic incipit.

Prīmū metry primū li. i q̄ defletur miseria civilis distēsiōis

Epe pegrinas volucer trāsmis⁹ in oras
Regrediēs. patrie menta iam video
Dulcis aye natalis hum⁹. tu frācia felix
Incluta parisius nobile palladium
Heu qd id est? seuo bellonam cerno tu/
Cmultu

Ciuli furere sanguine cuncta replet
Spiritus in medium missus vertiginis errat
Obtruncant gladijs mutuo se proprijs
Carcerib⁹ trūdūt. alios aut flumine mergunt
Membraq; torturis plurima dilantant
Pars queuis dici pietas vult publica curans
Cōmoda que patrie viscera rumpit/ouans
Iusticie vultus/atrox mentitur criminis
Rex iuuo te clamans regia sceptrā rapit
Exuperant scyllam cathilinaz crimine vincunt
Uim pro virtute bellicus horroz habet
Non pater a natis tutus. fratremq; perire
Uult frater. soceri mors venit a genero
Clerum miliciam ciues sine lege reclusos
Carcere: plebs rabida sicut oues iugulat
Nullus adest nostre respectus religionis
Iura sepulture denegat impietas
Quisquis opes vel diuitias famatur habere
Obicitur titulus proditiōis ei
Eligit hic partem neutrā defendere partis
Dor vtriusq; patet innocuus iugulo
Nec satis est alijs vni se tradere parti
Ni se flagicjs conscelerent paribus
Quid q̄ te patriam pulcrā violare vocatur
Extera gens? hostis te lacerando rapit
Nulla fides pietasq; manet confunditur omne
Fas q̄ nephas regnat horrida thesiphone
Extremos nonne fuerat iocundius indos
Aut glaciale solum me penetrasse prius?
Aduenastu felix alia te parte receptans

Nō p̄ intellectu hui⁹ dialogi q̄
volucer ē intellectu⁹ discursiuus
et ratiōnati⁹. Monachus ē in/
tellectus meditati⁹ et inquisiti-
uus. Peregrinus est homo cont-
emplatiuus simul et actiuus.

Sciendū pro intellectu hui⁹ libri
q̄ dominus Johannes Berson,
habuit fratē monachū ordinis
Celestini Et cū ipse frāciaz p̄p̄
mīnas ducis burgūdie relinq̄ret.
fecit hūc dialogū. sic q̄ volucer
siue nūcius respōdeat monacho
fratri suo. p̄ se ipso pegrino Inci-
piens vbi Boeci⁹ i de cōsolatiōe
ph̄te dimisit scz de cōsideratione
dei iudicis circa ad⁹ hūanos ad
quā ph̄ia p̄ducit Sed qualē re/
tributionē bonoz: et maloz dāna-
tionē iudex faciet; theologia hīc
hūc ostendit.

Libri de consolatione theologie Prosa

Nāq; patēt oculis nō mala tāta tuis
Lex mōch? H degit sua claustra subibo
Ac de fratre suo fecero verba sibi

Prima prosa primi libri.

Colloquunt mōchus id ē solitarius. et
volucer id ē nūcius intermedi? sup sta/
tu pegrini seu viatoris et de eius conso/
latione per theologiam.

Monachus

St ne volucer quē video?
Et certe is ē. Dic precor o
volucē vñ venis? que noua
fers? q̄lis ad me te mō fors
attulit? Volucer Scito monache.
qm̄ i Cōstantiensi Cōcilio generali cū
germano tuo conuersatus vsq; finalem
sūmi pōtificis egressū. tandē diuerticula
querēs exiui cū eodē. q̄ iuxta cognomē
sūm pegrin? effici maluit in terra aliena
q̄ ad suos huc regredi. Monachus
Satis est o volucer. si certū me facē po/
tueris. quid agit dilect? anime mee quid
amor cordis mei. Nōne dolet velut ex/
ulem se fieri. i ignota? lōginqua regiōe.
vbi linguā quā nō nouerat audit? Nō/
ne subtristis ē se poni s̄b modio vel i ob/
scuris sic mortuos seculi. q̄ lucē sup can/
delabū fūeat institut? Volucer Ni/
hil proflus monache. tempoz rēpestare
pēlata p q; diuturna animi ppatōe qua
sibi puiderat. oīa que occurrisent equat/
minē toleranda Gaudet potius i dño.
magnificās eū. et exultat spūs ei? in deo
salutari suo. deputās se adiutū mēitis et
p̄cibus alioz. Itaq; de se securus. et in se
dño miserāte trāquillus: deslet miserā
patrie pprie. idignissimāq; sorte: Cui? tū
calamitatis media ps nō ē sibi nūciata.
quā oculis pprijs horrēs intueor Qui?
etiā sup p̄culcatione veritatis et iusticie
plorās ingemiscit. Miserabilē deniq; ci/
uitatis celeberrie desolationē tāq; hiere/
mias ruinas h̄rlm lamentat. Mōch?
Qua rōe fieri p̄t o volucer. q̄ exul a pa/
tria. a parētib? a p̄pinquis. a notis et ami/
cis nō angustet i corde nō in animo cō/
turbet? Volucer Mōche nihil diffi/
cile ē volētj Deministi puto vt aduena

noster sp̄ in medijs etiā turbis et vibis
solitudinē sibi q̄siuit et dilexit. Solitudi/
nē loquor q̄ ē a curis forinsecis et hoim/
calūnijs vacatio. p̄bans illud sapiētis.
q̄ minorat actu p̄cipiet sapiētia. Mo/
nach? Scio volucer et expertus testor.
Volucer Ecce autē nūc elōganie fu/
giēs et māsit in solitudine/ expectās eū q̄
saluū se fecit a pusillanimitate spūs et tē/
pestate. qm̄ vidit iniquitatem et p̄ditionez
in ciuitate. Euolauit sicut passer crepra
de laqueo venarū. Undiq; nimirū sibi
parabant īsidiaz tēdicule. Enatauit vt
potuit a naufragio reipublice. p̄stolās si
forte postmodū sit spes Nihil tandē se
vidēs aduers? currentē furoris impetū
nitēdo p̄ficē. desiliit alioz sū a curru pu/
blici regimīs/ cedēs raptui p̄ualēris neq;
cie et malicie quā ad p̄sens nō vicit sapia
Monach? Vincet tandē aliqñ crede
mibi volucē. Magna q̄ppe et fortis ē v̄i/
tas et sup oīa vincit ac p̄ualz. Volu/
cer V̄itas o mōche qm̄ vincit nescio.
h̄ vñū pprijs ocul? inspicio iurē vocē ysa/
ie q̄ p̄uersū ē retroz sū iudiciū et iusticia
lōge stetit. q̄ corruit i platea v̄itas et eq̄/
tas nō potuit igredi. qm̄ facta ē v̄itas i
obliuionē et q̄ recessit a malo p̄de pati/
it. Quo p̄ vidē est s̄litate nō q̄lēcūq; h̄
hēricā p̄uitatē i via mādatoz dei q̄ p̄/
bulat vicos et plateas erecta ceruice in/
sultās catholice v̄itati cū des̄forib? su/
is. p̄reit eos pedib? sordidissimis. Ac d̄
ipsis tāq; dña victoriosa trīsuphāre glo/
riat. Mōchus Proh dei atq; hoim
fidem dic oro volucer vñ talis euerflo.
Nōne sc̄a generalis synod? q̄ p̄ v̄itatis
tuitōe p̄ncipalit̄ instituta fūeat se cultricē
hui? mōi v̄itatis exhibuit atq; p̄cedēs
Lex h̄ac interi q̄relā omīssam volo qm̄
cupit anim? ex te p̄gnosce q̄b? exēcijs
se refouet frat quē torpere neq; p̄ta/
ueriz inerti ocio. quib? īsup armis sp̄ri/
tualib? aduersus iniqs fortie seuentis
impet? cōgredi solit? ē ne tristitia seculi
que mortē opat̄ ipsum vel des̄ciat: vel
absorbeat. Volucē De vera et solida
pegrini p̄solatōe tecū f̄monē habitur?
Significo in primis q̄ eā accipit doctrice
theologia q̄ comitē se dedit pegrinatōi

sue. Ab infantia enī sacras litteras no-
uit neq; furor hostilis neq; terroꝝ puer-
tere potuit qui psequeretur iter suū de q̄
sapiēs. Attingit ergo ait a fine vsq; ad
finē fortit et disponit oīa suauit. **Panc**
amant. et exq̄siuit eā a iuuetute meaz q̄si-
uit sponsam mihi eā assumē et amator fa-
ctus suz forme illius. Sequit cōsolatio
intrans ī domū meā p̄q̄scā cū illa. **Nō**
enī habz amaritudinē puer satio illius.
Nec tediū cōuictus illi⁹ h̄ leticiā z gau-
diū. **In** cui⁹ p̄coniū ita libz metro p̄gē.

Secūdum metrum primi

In quo ponit laus theologie in hoc q̄
est efficac̄ consolari.

Helix theologus pulcra sophia
Qui vult a puero se dare sp̄osaz
Que castū tenero strigit amore

Eius se vocitans iure sororem
Casus se sociam prebet in omnes
Ac vite releuat tedia meste
Solatur resonans cātica sion
Securo q̄ regit limite gressus
Spes et vera fides concomitantur
Et diuinus amor quadrag; virtus
Pudens sobriaz; fortis et equa
Donorumq; cohors iuncta beatis
Ad te si tribulans fors ruit vlla
Duris increpitans torua flagellis
Perstes impauido suscipe vultu
Nam sic viuatur est pax in amaro
Nam si flāmigeris intonat ether
Fractus fulminibus totus et orbis
In se dissiliat. si caro cedit
Dens esto stabilis sede retenta
Nec tu quesieris herculis arma
Nec gaudens validis viribus artus
Plus horrenda satis q̄ superarit
Pac iutrice potes perdere monstra
Infandas herebi carmine pestes
Uicit quādo lyram temperat orpheus
Sollescunt lapides flumina sidunt
Sed se non superat victus amore
At vero eithara dum modulatur
Pastor postea rex carminis odas
Quas aptat frenesis ocyus exit
Nequam spiritus a rege saule
Ergo nemo satis theologie
Laudes extulerit tanta patrantis

Qua cure fugiunt. mens hilarescit
Que virtute sua monstra trucidat
Cuius vi rapitur aduena degens
Terris ad nitidum scandere celum
Excelsa residens cernit ab arce
Fortunam merito rectus vtranz

Secūda prosa primi

vbi ponit p̄mo q̄ theologia suā p̄solati-
onē inchoat vbi z vñ desinit p̄hica con-
solatio.

Monachus

Tre q̄dem laudaueris theologiā volu-
cer. **Sz** ī p̄solatōe recipiēda p̄ fortuitos
casus p̄tra vanā mūdi felicitatē. **Cur** nō
suffecerit celebris ille dialog⁹ p̄hice cum
Boecio. q̄ p̄s̄ elegātī stilo breui z splē-
dido cōposit⁹ est. sentētias grauissimas
atq; verissimas ī se tenēs. **Volucē**
Noli mirari mōche. si theologia p̄hice
p̄ficiat q̄m sicut naturā gr̄a. sicut ancillā
dñā. z discipulā mgr̄a. sic t̄ps eternitas.
sic rōcinationē intelligētia. sic visibilia:
ea que nō vident. **Sic** theologia p̄hiaz
erupat quā nō abiicit h̄ ī obsequz sumit
Est at lex dīnitatis z ordo. vt sup̄ma in-
ferioꝝ iūgantē ad sup̄ioꝝ ifima. more cō-
catenatōnis veluti plato loq̄bat q̄ ī cor-
palib⁹ argētea: ī sp̄ualib⁹ aurea vōbat.
Et plane hāc in scala iacob graduū figu-
ratiōe accipim⁹. **Proptēa** s̄b cōp̄edio p̄-
cedētes iducem⁹ theologiā ichoantē h̄
bū ab illo sup̄mo q̄ p̄hia p̄solatōnē suā
apud boeciū t̄minauit. **Ira** eī recto bre-
uiatoꝝ ordie p̄cedet theologia sursum
machinā sue deductiōnis erigēs si p̄hie
sibi sūdamēta s̄bstrauit. **Quale** h̄o sit il-
lud q̄ postremū p̄hia posuēit puto me-
misti. **Dagna** eī vob̄ ē inq̄t si dissimula-
re nō vultis nēitas indicta p̄bitatis cū
aī oculos agitis iudicis cūcta cernētis.
Mōch⁹ **Demi** volucēz q̄li p̄ncipio
exordies q̄li p̄tēa medio p̄grediēs huc
vsq; p̄cesserit retineo. nimir q̄ studio li-
bri illi⁹ ab adolescētia vehemētē incubu-
erit. **Volucē** **Cōgratulor** eruditioni
tue. **Siquē** ab hac sentētia q̄ p̄hia desit-
nit. theologia suā cū p̄grino p̄solatōnē
iniciat q̄lis sentētia formalit̄ in augusti
ni soliloq̄o posita ē. **Et** certe paulus dū

Prola quarta

lādo ad superiores curias gr̄e et mie. qm̄
superalcet mia iudiciū. sicq; vt vbi abū
davit delictū supabūdat ⁊ gr̄a: qd̄ p̄hia
nō p̄gnouit **Dōch** Incipio volucer
gramorib⁹ q̄ antea scrupulis vrgeri vt
omittā qōnes interi multiplices ex tu/
is hūtes dictis ortū. de fide p̄hoz ⁊ ali/
oz q̄ pacto saluati sint aliq; sb̄ nature so
la lege. Tradidit itaq; p̄hia vir p̄scru/
tabile dine puidētie viuacitatē p̄sertim
dū ad eaz p̄serf̄ hūami lib̄tas arbitrij cū
certa p̄cognitiōe futurorū **Sz** ecce sup̄
addit theologia difficultatē i immēsum
min⁹ inuestigabile neq; p̄phēibile dūz
q̄sdā ex hoib⁹ recipit iudicādos i curia
gr̄e vel mie ⁊ etne b̄itudis p̄ticipes fa
cit. Alios hō multo p̄les dānat i etnū
sua iusticie seuētas dicēte eo **Multi** vo
cati pauci hō electi. **Dix** at̄ siqs in hac
recogitātiōe p̄stitur⁹ nō p̄turbe ⁊ tor⁹
horrore tabescat q̄lit abscondita nō ē p̄/
solatō ab ocul⁹ suis iux̄ septure h̄bū dū
ita de⁹ int̄ fr̄es diuidit. **Volucer** Fa
tēdū est i p̄mis mōche q̄ hec p̄sideratio
iudiciorū dei q̄ tribil⁹ est i p̄silijs sup̄ fili/
os hoim̄ si cū sup̄ba curiositate recēseat
p̄cipitat in illā sapiētis dānatōnez **Qui**
scruator est maiestatis/opp̄rmet a gl̄a.
extminat oēm bone p̄solatōnis h̄tutē.
deniq; i reprobā de deo despationē ⁊ in
odiosas rabidas et insanas blasphemias
demergit ⁊ absorbet. hoc i viatorib⁹ ali/
qbus. h̄ in dānatis oibus opaf̄. **At** hō
p̄sideratio talis si cū debita hūilitate et
reuerētia fidelis ⁊ pij cordis assumat. si
cū captiuatiōe ois intellect⁹ i obsequiū
fidei reuoluat. nullā existiat pegrin⁹ n̄
potiorē vel efficaciorē ad p̄secutionē le
gitime p̄solatōnis viā diuinit⁹ elargiri.
Nōne senserat hoc p̄p̄ha dū suspirans
ait. **Demor** fui iudiciorū tuorū a seculo
dñe. ⁊ p̄solat⁹ suz. **Quā** p̄solonez nescio
si vehemēt⁹ exp̄sist̄ alio loco is q̄ dixit.
Et exultauerūt id ē ext̄ se salierūt filie
iude p̄pter iudicia tua dñe **Dōch**
Obfuādū ne ē obsecro volucer ne mi/
n⁹ sobria fortassis ⁊ insolens sit hui⁹ do
ct̄rine editio. qm̄ stultorū infinit⁹ ē nūer
us carnaliū ⁊ arrogantiū q̄ nō capiūt q̄
dei sunt. **Et** si nō dixeris ea q̄ h̄sant in

corde suo et q̄ suo ingenio penetrare se
gloriarī possint? **Volucer** Corrigit ⁊
repellit tuā h̄ac h̄esitationē consci⁹ ar/
caroz dīnoz apls. q̄ satagēs p̄tentionē
gētliū romanorū ⁊ iudeoz q̄ suscepant
fidē p̄p̄sāe/collocauit totius disputati
onis sue velut centz ⁊ cardinē sup̄mū:
p̄siderationē diuine p̄destinatōnis ⁊ p̄/
sciētie ab illo loco. **Scim⁹** aut̄ qm̄ dili/
gētib⁹ deū omnia coopant̄ in bonū h̄is
qui fm̄ p̄positū vocati sūt sancti. **Nam**
quos p̄sciuit ⁊ p̄destinauit zc. **Usq;** dū ex
clamat. **O** altitudo diuitiaz sapie et sci
entie dei q̄ incōprehensibilia sūt iudicia
eius et inuestigabiles vie ei⁹. **Quis** enī
p̄gnouit sensū dñi **Aut** q̄s p̄siliari⁹ eius
fuit. **Aut** q̄s p̄or dedit ei ⁊ retribuet illi.
Illic inserit q̄ nō volētis neq; current
tis h̄ miserātis dei ē: ⁊ cum⁹ vult misere
tur. ⁊ quez vult indurat. **Et** q̄ nō ex o/
pib⁹ h̄ ex vocāte dēm est. **Jacob** dilexi:
elau at̄ odio habui **Apl̄s** igit̄ doctor gē
tū i fide ⁊ veritate int̄ q̄s erāt insipiētes
multe carnales ⁊ sup̄be. si p̄missaz eis p̄/
sideratōnē pro sua edificatiōe nō timu
it exponē q̄ten⁹ eas ⁊ iudeos mutuo rei
ducēt ad legitimā pacis ⁊ charitatis for
mā. **Quo** pacto verēdū erit int̄ christia
nos p̄sertim eos q̄ de sua salute solliciti
sunt p̄sideratiōe ista vti q̄ apud eū talez
de sua salute p̄solatōnē suoz q̄ similiū
opata ē vt asserēt **Cert⁹** sum ei⁹ q̄ neq;
mors neq; vita neq; angeli. neq; p̄inci
pat⁹. neq; h̄tutes neq; instantia neq; fua
tura. neq; fortitudo. neq; altitudo. neq;
p̄funduz neq; creatura alia potēit nos
sep̄are a charitate dei q̄ est in ch̄so iesu
dño nostro? **Potēat** at̄ certitudo talis
accipi de certitudie reuelatōnis diuine
si paul⁹ de se solo loq̄ret **Sz** dū p̄nume
rauit alios electos dei cōueniēt⁹ intel/
ligit h̄ esse dictū de certitudie spei. que
tranq̄llitas q̄ntū sit opatua satis admo
dum p̄p̄ha regius exposuit q̄ dū gloria/
bund⁹ in dño dixit **In** pace in id ip̄m
dormiā et requiescam. **Subintulit** pro
causa spem/dicēs **Qm̄** tu domie singu
larit̄ in spe cōstituiti me. **Dōch**us
Scire veli o volucer q̄ studio vel in/
dustria deuenit aduena n̄ vt i hac pace
a. iij

Libri primi de consolatione theologie

i id ipm frueret? **V**oluer Accipito
vba mea sobrie. neq; eni dice psu mo nisi
qd aspirat z aspirare suadet ad illa pacē
i id ipz ppha dicēte **C**ocupiuit aia mea
desiderare iustificatiōes tuas i oi tpe si
forte aliqn desideriu sui z similiū paupe
ruz exaudiat dñs. z prepatidē cordis
eoz audiat auris sua **S**cit enim qm̄ ne/
mo repēte fit summ⁹. scit qm̄ mun⁹ h grē
magis ē q̄ industrie. **N**ihilomin⁹ docto
rum deuotoꝝ scripta relegēs theologia
ductrice suis vti conat̄ industrijs ne si
bimet deesse putet. desiq; tētare videat:
enitit̄ expimento cognoscē q̄ sit illa pa
cis psolatio q̄ sobrie debriatus exclamat
psalmista **Q**uā magna multitudo dulce
vini tue dñe quā abscondisti timētib⁹ te.
Signant̄ ait abscondisti q̄ nec ab habē
te tēdi nec ab eo q̄ nō habet capi p̄t. **E**t
q̄ppe nomen nouū in calculo cādido scri
ptum qd̄ nemo scit nisi qui accipit

Tertiū metꝝ libri primi

In q̄ agit de sententiā t̄lis psolatiōis

Magnū crede nimis bonum
Intus quo valeas frui
Extra non liceat loqui

Certe nescit homo vetus
Hoc est manna reconditum
Sensus quod capit intus
Queris qualis ei sapor?
Aurem verbaq; quid paras?
Gusta post videas licet
Intro quid sapiat nouus
Degens frater agro senex
Queris gaudia que domi
Frater iunior accipit
Cecus mel ionathas prius
Gustat protinus hinc videt
Vel nobis sapidum deus
Quo fastidit tollere
Dundi noxia fas tibi

Tertia prosa primi

In qua agitur primo in speciali si causa
sit aliq̄ cur de istū vel illū p̄destinauerit.
Deiñ cū q̄ cautela t̄lis psolatio in par
ticulari debeat aut possit admitti **D**emū
quo pacto potest quietare spes in deo.

Monachus

O miseris interim voluer vbuꝝ
super istis affectus deuoti senti
mentis i q̄bus stat sapiētia que
in mysterio abscondita est. **H**ec est theo
logia mystica de qua t̄tatus fratris a/
pud me seruo quosdā latio quosdā vul
gari scriptos stilo. **S**z sup his altēa for
tassis die sermo fiet **P**erge hō proseq
de spe respōdēs ad pauculas interroga
tiōes meas q̄ secretōꝝ aduene nostri p/
scius es. **R**ecogitat ne supmū iudicē de
um hoies ex massa peccat̄ ce. p̄destinasse
qd̄dem hos ab etno sempiternē b̄titudi
nis fore p̄cipies alios hō p̄scitos z re
probatos ad suppliciu perperuū? **V**o
luer **R**ecogitat mōche et id sane fre
quent̄ **M**onachus **A**ccusat ne diuer
sum huiusmodi iudiciū dei tanq; p̄te rea
sit in eo seua quedā crudelitas indigna
bonitate sua summa? **V**oluer. **A**bsit
mōche talis aduersus deuz blasphemia.
neq; eni p̄sonā accepisse neq; iniuriā fe
cisse dici pōt qui nulli debitor ē. **Q**uod
notauit ap̄ls dicens. **O** homo tu q̄s es
qui respōdeas deo nunq̄d dicit figmētū
ei qui se finxit qd̄ me fecisti sic. **A**n non
habz potestātē figul⁹ luti ex eadē mas
sa facē. aliud qd̄dem vas in honorē. aliud
hō i p̄tumeliā. **T**alis apud hoies simi
litudo plurima reperitur. nedū sup rebus
vita carētib⁹ sed animatis q̄bus vtunt̄
peo arbitrio suo alijs ad mortē. alijs ad
p̄seruatiōez. nec arbitramur se vel iniu
rie vel crudelitati obnoxios esse. **Q**uid
si vult deus i magna domo sua māifesta
re diuitias glorie sue. istis in ostensionē
mie. alijs in manifestationē sue iusticie:
glorificans illos ex m̄ia: istos ex iusticia
dēlinquens. q̄tin⁹ resultet carnē illd̄ pul
cerrimus: ex graui tenore iusticie: z mol
li cātū mie. de q̄li profitet̄ ppha. **D**iam z
iudiciū cātabo tibi dñe. **O**e si pauciores
sunt q̄ saluant̄: manifestior ē in hoc grā
dei quēadmodū inter surdos z claudos.
mutos z mortuos pauciores sunt q̄ mi
raculo curant̄ q̄ qui p̄prie p̄ditioni relin
quunt̄. **V**erū dñ ad singularia fit descē/
sus z inquisitio. cur videlicet petrū vel
paulū de⁹ elegerit ad salutē. **J**udam hō

diuitē epulonem dereliquit. oportet ve
 humana garrulitas apponat digitum ori
 suo. hoc vnum profitens q̄ iustus ē do
 minus i omnibus v̄ijs suis. Itaq̄ sicut
 nulla p̄t assignari ratio cur inter tot res
 posibles fieri ista non illa facta est nisi
 beneplacitū dei. Ita de recreatione seu
 regeneratione ad vitam spirituale m̄l
 to magis dici debet. neq̄ confugienduz
 est ad illorum merita vel opa quos ab
 eterno predestinat deus. quia si ex ope
 ribus iam non ex gratia. Sed neq̄ pu
 orem eterna dei voluntas causam habz
 qui fecit omnia p̄pter semet ipsum. im/
 pium quoq̄ in diem vindicte. Nichilo/
 minus fatendum est q̄ nemo sine culpa
 dānabitur. sicut absq̄ gratia saluabitur
 nullus. **Monachus** Pergo volu
 cer iquirere consequenter si hanc aliqui
 peregrinus noster considerationem su
 per se et ad se reflectit. Meditans ne for
 te sit ex numero reprobos. neq̄ enī glo
 riari potest se peccatum non habere neq̄
 q̄ de alia massa esse q̄ ceteros. **Volu**
cer Dicam illud monache quod sen
 tio. meditatur aliquādo secum conques
 rens. quid si iusto dei iudicio dānandus
 es. Si reperit indispositum cor suum
 ad humilem huius considerationis sus
 ceptionem derelinquit eam et ad alia se
 conuertit. quemadmodum fieri consili
 um est in tentationibus vel interroga
 tionibus carnalium peccatorum vel ex
 perientijs earum rerum que sunt diffi
 cillime electionis. vt si querat aliquis a
 semetipso. **Valles** membratim lamatus
 mori q̄ illecebrose voluptati mulieris
 pulcerrime p̄sentire. Si nō percipit affe
 ctum suum deo propicio tranquillū hu
 milem et suauem sicut imprecatur apo
 stolus. **Deus** autē spei repleat vos om
 ni gaudio et pace in credendo vt abun
 detis in spe et virtute spiritus sancti. si
 sit pedetentim tamen et caute in hac re
 cogitatione si forte dammandus est. **Cu**
 ius apprehensionē nequaq̄ remurmurat
 fm̄ presentem affectum et sensum de di
 uina iustitia. **Sed** humiliatus dicit. **Iu**
 stus es domine et rectum iudicium tuū.
 non q̄ damnationem eligat. absit. quia

nec deus hoc vult ipm̄ velle sic nec pec
 care nec desperare duz viator est. **Dicit**
 potius cum **Job**. etiam si me occiderit
 tamen i ipso sperabo et conuersus ad do
 minum cum pio et humili affectu. **Scio**
 inquit equissime iudex quoniam damna
 ti in inferno te odiunt. te iniustum. te i
 uidum. te crudelissimū iudicant. te blas
 phemiant. te sanctis q̄ omnibus ore ra
 bido maledicunt. **Scio** q̄ illic constitu
 tus heu me miserum sic agerem. **At** ve
 ro dum interim affectibus tam effertis et
 blasphemis careo. amo te qui totus es
 amabilis. te iustissimū te amantissimū.
 te clementissimū d̄iudico. te collaudō.
 tibi sanctisq̄ omnibus tuis ore pio be
 nedico. quicquid postremo de me futu
 rum ordinauerit voluntas tua: corde
 credo et ore profiteor quoniam nulla ē
 iniquitas apud te qui sanctus es in om
 nibus operibus tuis. **Monachus**.
Placet volucer distinctus iste modus
 habendi se circa recogitationem diuine
 predestinationis seu prescientie. nam si
 cut in primo curiositas temeraria sic in
 secundo meritoria valde humilitas ex
 ercetur. **Videre** simile est i aspectu vel
 recogitatione formose mulieris vbi pe
 riclitaretur incontinens. continens ve
 ro fortiter habituatus vteretur ad vir
 tutem. **Video** q̄ amor hic gratuitus ē
 non mercenarius non reuerius. hec af
 fectio filialis vel fidelis sponse. quez a/
 morem. quia donum suum est non acce
 ptare non potest. quia diligentes se dili
 git. **Beatus** qui ascensiones i corde suo
 disponens hunc gradum pene supremū
 puenit. **Sentio** deinceps magis ac ma
 gis quo medio potest hec consideratio
 pacem quandam et consolationem ope
 rari. **Ita** tamen si sit apud homines qui
 peccata iam non iterant. nā iteratio pec
 catorum quid aliud pretendit q̄ repro
 bationem et interitum? **Attento** q̄ spes
 non ex meritis proueniens: presumptio
 est. non spes estimanda. **Volucer**
Scio o monache quoniam nemo ē qui
 viuit et non peccet quando et septies i
 die cadit iustus. **Et** beat⁹ dicitur a psal
 mista non qui non fecit sed cui non im

Prosa quarta

Donachus

Usum est aliquo voluerit quod spes in prescientis sit erronea. Id est se putat habituros quo carebunt. Alii volentes hanc conditionali existere. Si legem dei obserauero saluus ero. **V**oluerit Donache. nec hoc vltimum sufficit ad spes. staret enim cum desperatione talis conditio. **N**ec primum sobrie dictum est quod de obliget reprobos ad errandum sic obligat ad sperandum. Proinde spes ad certam beatitudinis expectationem sic se habet. ponit sibi per fidem quod est aliquid talis beatitudo. iungit quod ad illam pura liberalitate et gratia deo ab eterno quodam predestinat et eligit. **A**ddit quod ad persecutionem homini finalis beatitudinis ordinavit media prouidentia variis modis sine numero inter quae medium primum est gratia. quae idem dicitur vieta eterna quae pignus eius est vel arra. **H**ac autem gratiam nulli dedit neque daturus est nisi per medium mediatoris dei et hominum quam gratiam pro omnibus meruit ad sufficientiam. sed non ad efficaciam nisi incorporatis sibi per fidem habitualement ut in puulis. vel actualiter et habitualiter quae per dilectionem pleuerant operari. quae si des minus explicita fuerit in prophetis tempore legis scripte quae in apostolis tempore gratiae. **E**t longe minus in prophetis et alijs gentibus per lege nature. quae uis est omnes accedentes ad deum oportet credere quod deus est et quod in quibus se remunerator sit. quod esset tamen modus quod talis remuneratio plequeret per mysterium videlicet incarnationis filij dei. sic non erat explicita reuelatum sic nec explicita fide credendum. **C**eterum spes talis instructa per fides quae suus est oculi. sicut in primis desiderium suum ad beatitudinis adeptionem tamquam ad finem. **E**t ab illo desiderio nequaquam vult auelli. **D**einde desiderat media quilibet ad huius finis assecutionem per dei prouidentiam ordinata. per arma iusticie sicut dicit apostolus. a dextris et a sinistris. per gloriam et ignobilitatem. per infamiam et bonam famam etc. **F**ides itaque rursus dicit ei quod diligenter deum et sperantibus in eo omnia cooperantur in bonum sic tradit apostolus quod omnia nostra sunt conformata ad christum. **P**rimum quate regnum dei et omnia sunt adiuncta vobis. neque talium aliquid predestinatorum peribit vnicuique. **Q**uo fit de re

apostolis quibus omnia cedunt in malum etiam aliena bonum quod in scandalum sibi sunt et ruina. **N**ihilominus quoniam ignotum nobis est quod vult inter homines deus et quod saluos fieri. operandum est bonum ad omnes vel orando vel promouendo vel increpando vel ab erroribus et vitijs abducere satagendo. **I**ta sagena charitatis precludit in se bonos et malos/separandos in litore iudicij. **P**reterea si ex peccatis electorum diuisa bonitas. prae scit. et vult. elicere bona. non tamen idcirco mala bona sunt vel eligenda. sed caruenda penitentia plagendaque. **C**ollaudanda autem benignissima et oportet deus quod malis nostris non solum non vincit sed ex eis operatur bonum nostrum. **S**ic enim dicit omnia sunt peccato conclusisse supple permissiue ut omnium misereatur. **P**eccauit petrus: humilior cautior et misericordior effectus est. non actioe mali sed miseratione dei. **P**eccauit magdalena postea dilexit. quod multum sibi dimissum est. et ex extor per penitentiam ceteris cessit. **B**laspheum fuit paulus. profiteatur humiliatur quod non sit dignus vocari apostolus et inter peccatores primum. **D**enique iocundus dicitur et exultat in receptioe filij prodigi. **E**t gaudium est angelis dei super vno peccatore penitentiam agente. **Q**uis nesciat per pauperes dum de stercore peccatorum erigit eos deus: collocas in gloria cum principibus populi sui. quod in ampliores erga diuinam benignitatem asurgunt gratiarum actiones. non dum innocetia per seruata seruata quod plus habeat dignitatis et gratiae ceteris paribus. **S**ed in reparatione depredate magis eminet misericordie benignitas. **M**iserandum homo est quod in rebus agit e diuerso de sterute et humilitate supbiunt. de gratuitis dei donis vel ingrati sunt vel tepidi vel in sua et aliorum perniciem et dei honorationem abutentes sunt. **I**ta ut eorum quoniam fiat oratio in peccatum. sed per ingratitude. in inferno autem per blasphemiam infantorem. **R**ecordantes enim quemadmodum fuerit aliqui supplices deo. hec et illa bona facientes. venerantes sanctos sanctasque omnes cum deuotione. quidni rabidiori contabescat odio. et maledictis latent aduersus deum sanctos sanctasque omnes. praesertim eos quos praeipue coluerunt eos inuidos. eos crudelissimos. impios et ingratos qui non ipsos a tormentis cum possent eripiunt/acclamantes. **Q**uid ergo dicemus ad hec? **F**aciemus. igitur

Libri primi de consolatione theologie

mala ut deus eliciat bona. vel bona vitabim⁹ ne contingat mala quia tergim⁹? Absit. propter id enim quod per accidens est non debet illud quod de se est variari. **De** nach⁹. **H**orresco volucer si audires et vides te supradmirabili via nisi per consolationis adeptioe vni tremende et prie consolationis memoria subinducis. **V**olucer hic mod⁹ est. si ars theologie credideris moche quod sic per stultitia et scandalum predicationis crucis saluos fecit credentes. sic per insipientia trahit ad sapientia dicente aplo. **S**i quis videt inter vos sapiens esse in hoc scolo: stultus fiat ut sit sapiens. **N**on aliter vult eadem theologia per sumam desperationem de homine tunc ad sumam de deo sperare per consolationem inestimabilem et intolerabilem sursum ducere ut solidam consolationem. **A**ddidit nullam esse recogitationem quam per ista radicaliter euellat ab humano corde superbia de se super aliquid magnam presumentem cui resistit deus. quod magis insuper gignat et nutriat humilitatem legitiam super deo et ad homines. vitium perculis expulsum quod fert secundum superbia. **N**am quod forte poterit aliquis frater suum quod lectum deinceps vel odio vel ira vel iudicia persequi. imo nec animo quod reprob⁹ sit iudicare quod videt se de eadem massa peccati in eadem damnatione esse. neque scit quod sibi crastina pariat dies. **Q**ui si voluerit gloriari de bonis suis medari est si non habet. si habet illa gratis accepit a deo. **Q**uid ergo gloriatur qui non accepit. quod preterea iudicat alienum seruum quod domino suo stat aut cadit? stabit autem. potes est ei deus statuere illum. **S**ub hoc intuitu dixisse putandum est apostolus. **V**enit deus saluos facere peccatores quod per ipsum ego sum. per ipsum intellige quod nullus per or videt se cum alijs equaliter filium ire. et ex eadem de peccati massa esse quales veniat saluare deus. **D**och⁹. **I**ntelligo volucer materia hanc de timore et spe latam esse. velle edere se super pendio mod⁹ quod precipue spes stabilit. **V**olucere. **N**amque stabilit a deo cuius supernaturalis donum est. **S**ed si particulari⁹ aliquid erigis. inuenit quadruplex meditatio quod velut in tetragono firmissimo gestat spem. **U**na meditatio est diuine iustitiae ut speres. **A**ltera diuine promissionis si speres. **T**ertia imense dei pietatis ne desperes vniquam de suis miseracionibus. **Q**uarta proprie fragilitatis ne speres in te vel proprijs viribus. **D**icigi

tur cogitationi tue sollicitati spes deserere: duz non facis certam vocationem tuam per bona opera/quotidie corrues de peccato in peccatum. ingerenti proinde ne sis de multis vocatis et non electis sic vita tua similis est multorum. **D**ic respōdes quod obedis iubente deo quod mille locis scripturę sacre precipit ut speres in eo. cui dico **E**xurge domine deus in precepto quod mandasti. precipio me in te iubente te. non es crudel aut fallax ut abijcias me. in tanta presertim multiplici promissione tua quod desperantibus in te polliceris es quod liberares eos. eriperes. saluares. et glorificares. **C**ui⁹ demum tanta immensa pietas est ut nullis peccatis infinitis si permissem ea solus vici possit habere in via. **D**och⁹ quod inposuit tibi cum immobilitate filij tui insuraduz ut per duas res immobiles sic loquitur apud tuus quod impossibile est metiri te nos fortissimum solatiū habeam⁹ ad tenendam. possit tam spes. quis est sis inobligabilis a creatura tua rationali quicquid agat pro te vel erga te. voluit tamen dignatissima prodescensio tua commercium quoddam habere cum hominibus ut bene de te mereant si iusta tua compleuerint et in te sperauerint quod fidelis est te ipsum negare non potes. **N**ec tu ita deo. **P**ostremo dum propria fragilitas obijcit ut desperes. desperes volo. sed de te et te quod homo et caro es. nam maledictus homo qui perfidit in homine et ponit carnem brachium suum et a domino recedit cor eius. **S**ed hoc occurrit trepida cogitatio dicens. quod ratione conabor delinam vicia. virtutes adquire. fuare mandata dei. sine quibus sperare vitam ingredi iam non spes est sed arrogas et infidelis presumptio. **C**onaberis presus. sed in adiutorio altissimi. et millies victus millies conabellis. eo quod quidem amplius et certius quo nulla tibi superest fiducia de proprijs operibus. **P**ropterea dicitur Salomon finem cōtionationis sue domini proferre vellet. **S**erua mandata premissit. deum time. quod videlicet ab ipso est bonus vel velle vel proficere. **D**och⁹. **R**estitueo quod in soliloquijs similia de se profertus est Augustinus. **S**perabam inquit aliquid quando in virtute mea que non erat virtus. **E**t cum sic volui currere vbi magis stare credebam: ibi magis cecidi factus est super magis retro quam ante. **D**icebat enim hoc

Retrum quintum

faciã. illud pficiam. fiebat q̄ post nec hoc
nec illud. quoniã de meis viribus cõfi/
debam. **N**ũc aut̄ cõfiteor tibi domine rex
pater celi et terre. quoniã nõ in fortitu/
dine sua roborabit̄ vir. vt nõ glorieĩ añ
te stulta presumptio oĩs carnis. **G**lo/
lucer **T**raducit aduena nr̄ meditationẽ
hãc etiã vsq; ad angelos et sanctos duz
attendit̄ horrore diuinor̄ iudicior̄ i da/
mnatis. **A**nim̄ enĩ q̄ tremũt angeli at
q̄ archangeli. tremũt intellige nõ ex for/
midine sue damnationis q̄bus inest glo/
rie securitas s; eo magis ex alior̄ dãmã/
tione q̄ si tremẽnt et paucẽt in se defici/
entes/resiliũt in adiutorẽ vniceĩ deũ. ad/
herẽtes ei/se fragiles z nihilo similes re/
putantes sine eo **A**ddit de humanitate
christi q̄ sicut in esse suppositali sic inni/
tẽ psonalitati filij dei q̄ ppriam deserit
nec in se subsistit. ita i esse gratie vel glo/
rie innitit̄ deo q̄ nullaten̄ in se. z ita de
sanctis q̄nto pfectiores tãto humilī et
reuerẽtius i adiutorũ dei resiliũt. **Q**uo
contra de reprobis q̄ magis refugit̄ a
deo et ad se pfugiũt quo damnabilī pu/
niunt. qm̄ in ipsis est amor sui vsq; ad
p̄emptũ dei. sicut i alijs e amor dei vsq;
ad p̄emptũ sui. **D**eniq; spes velut an/
cora. quãto minus in arenulis fragilib⁹
et fluidis hñani auxiliij figit̄ tãto solidi⁹
et certius sup̄ firmaz petrã (q̄ ch̄s est)
defixa stabilĩ. **Q**u si quesierit aliq; qd
igit̄ de illis quos non saluat deus? **R**e/
sponsũ habeat q̄ velut aialia pp̄ hoĩes
creata sunt ad obsequior̄ varietatẽ illa
blãdiendo ista semiendo. intelligẽ sic ha/
bemus pp̄ter elector̄ salutẽ: p̄scitos es/
se formatos siue nocere siue obsequi co/
nẽtur vt non glorieĩ oĩs vel obsequẽs
electis vel aduersans eis **N**eq; tamẽ ita
sunt accipiẽda q̄ dicta sũt q̄ tollat liber/
tas arbitrij **F**ortificat̄ siq;de magis z in/
stituit̄: s; in deo/ vniũcãte p gratiã q̄ e
velut aia qdã vitã hñs in potẽtia ad vi/
tã secũdã. ad meritorũ videlz opationẽ
Itaq; sicut operatio aialis presupponit
esse nature. sic opatio spiritualis vitam
gratie **S**z neq; audiẽdã e **C**icero q̄vt li/
bertatẽ in hoĩb⁹ statuet̄ abstulit a deo p
uidẽtiã **N**eq; rursus ex aduerso recipi

endus alter qui diuinã puidẽtiã sic isti/
tuere voluit vt arbitrio nostro necessi/
tatẽ imponeret **P**ro h̄ nefas etiã in pec/
catis dicens deũ velle et facere nos pec/
care i manifestationẽ glorie sue. **P**orro
viã mediã z regiã tradit theologia reue/
lata fide s̄bnixa. qua gradie dũ e etiã vbi
ratiocinatiõis cõtrarie dissolutio plena
non pateret. **M**onach⁹ **E**xistimo q̄
has sentẽtias nec inexpti satis capiunt
nec experieciã dare potest industria nisi
p̄ueniente in benedictionib⁹ dulcedinis
et cooperãte dei gratia ineffabili valde
modo. **E**t hoc e dei donũ scire a quo po/
stulãda sit et impetrãda talis grã. **D**ul/
ta enĩ dicimus et deficiamus. **A**bũ autẽz
abbreviatum et consumatũ facit sapien/
tia/ dũ in aias factas se trãffert. delicias
suas cõputãt eẽ cũ filijs hoĩm. in q̄bus
beneplacitũ e deo qz sperauerũt s; mia/
eius **S**z ecce iã aduerserãscit et inclina/
ta e dies qm̄ ad se me vocat opus dei: s;/
inul z vie lassitudo quietẽ te petere sua/
det **E**xpectet̄ p reliquis. **M**ulta ei q̄rẽ/
da sup̄st) sequẽs dies **V**olucer **E**x/
pectet̄ placet si pri⁹ audieris s; exẽplã/
ri modulãmie qualis sit vt cum recogit/
tes germani tui status.

Quĩtũ ultimũ metz pri. li.
Comparatio ponit cuiusdã naute q̄ ex
medijs tempestatib⁹ exilitũm locũ tutũ z
securum.

Quis e multis natura profudo
Dũ regit naue. ventus z imber
Et pcellaz turbida moles;
Si repentinis moribus vrgẽt
Proximã nautis crebro minãtes
Naufrage cladẽ mortis. adesse
Nitit̄ s̄sus arte magistra
Nil inexptũ corde pauenti
Segniter linquens omnia/ solers
Tentet vt naus litora captet
Si mali vero tãta molestat
Seuies pestis tamq; latratu
Terret auditum scylla canino
Attrahẽs gulpho cõcta voraci
Nõ opem possunt ferre sobales
Pars et in p̄ceps vltra laborat
Scit q; nauclerũ stertere puppi

Libri scđi de consolatione theologie

Obstupet talis quis nihil ultra
Turibus fidit spes nec in arte est
Respicit celum vota deo dat
Aut mari sese deicit alto
Audus enatās. si scopulosum
Prominens saxum suscipit ipsum
Vel sinu turti conditur antri
Laudat excelsum gratior illi
Dicit euasi sorte benigna
Reseruatū sanctius olim
Obsequi fas sit christe tibi me
Rursus aut si me nauigio das
Ut ar illo fac prosperiore.

Incipit liber scđs

De statu peregrini fit sermo/interferendo de varijs speciebus false spei. et addēdo q̄ ex cōsideratione diuine bonitatis oīa libere gubernantis sumit scđa causa theologicē consolationis

Prosa p̄ria Monachus

Acce nobis o volucer altera dies fultit illa primum anēis p̄cor effari q̄ cepta sunt Volucer Doministi puto s̄b q̄li similitudine finē accepit hereterna collocutio Non oīno dissimiliter n̄c aduena n̄ ex p̄cella publici ciuilibz naufragij p̄sulte fugiēs i locū satis abditū velut in q̄ndā securitatis insulā se recepit. Illic more solitarij sedēs leuat se sup se. theologiā h̄ns p̄solatricē que doctrix ē disciplinē dei et electrix op̄ez illi. q̄ sobrietatē et prudētiā docet et iusticiā et h̄ntē quibz vtilius nihil ē in vita hominibz. hec erigit ad spem futuroz quē admodū tetigim. asserēs q̄ nō sūt p̄digne passionēs huius t̄pis ad futurā glām q̄ reuelabit i nob. Addēs q̄ spes nō cōfūdit. ita t̄n si sit vera spes. nō fallax. nō temeraria. Est itaqz re p̄missio neq̄ssima

fallēs q̄ plurimos blādientes sibi. vtere mūdo dūz eras florida est. p̄ueri potēs cū voles tanq̄ videlz ex p̄ijs viribus nō dei dono fiat p̄uersio. Sunt et alij q̄s eo piculosi quo subtile decipit estuatio sua dūz casus peccatoz varios q̄s p̄petiunt. emēdare nō curāt. vtunt poti⁹ ad supbiā. reputātes simile aliqd̄ secū fieri **C**h̄aplo cui dat ē stimul⁹ carnis ne magnitudo reuelationū extollēt eū. eis autē sicut aiūt ne magnitudo h̄ntū. Ab alijs migrat Judas. id ē p̄fessio p̄pter multitudine seruitutis. **T**edet ei et pudet eos toties ad p̄fessores deducere lap⁹ suos a qb⁹ abstine vel neq̄unt dño p̄mittere. vel n̄ satis volūt **S**ūt q̄s scrupuloz inquietudo et cordis pusillanimitas ira p̄turbat vt vix reliq̄ sit i eis spei loc⁹ **S**ufficit alijs sciē de spe p̄ intellectū differēdi cētibz i deo solo spes esse reponendā. q̄s nesciat vtz apud tales nullus pene spei vel sēp̄ vel effect⁹ ē. **I**nuēies alios sperātes in misericordia dei q̄s ad homines nulla flectit mīa. venia nulla patz. **Q**uid q̄ desperāt alij de dei bōitate si nō suauitatem dulcedis suo expimēto iugi gustēt q̄si iā esse velit nō spe s̄z ipa re beati et possidē hēditate s̄ctuarū dei. neqz eē i laboribz hoīm neqz cū hoīb⁹ p̄tentationes flagellari. **A**lios vidē est/dum eos paululū visitat de⁹ i opulētō et iūmo bone spei sēsu. p̄tin⁹ extolli sibi magnos eē p̄p̄riete negligētes et seūdos aliene cētiores. arrogatiōēs demū vñ humiliōres corā deoz hoīb⁹ et sibi viliōres eē debuerāt. **Q**uid porro dicemus de duplicibus corde q̄ duabz vīs niti volūt. spē i mūdo ponē. et spē i celo collocatē cupiētes. **Q**uid rur⁹ de ingratis largitori deo pro oībus bonis vel natūē vl⁹ fortūē vl⁹ grē. **Q**ui vtinā saperēt illā sapiētis grauem vocē. **I**ngrati spes tāqz hibernā glacies euanescat **A**lioz vox ista ē. cert⁹ me sūz saluādū. neqz ei fecit me de⁹ vt dānaret q̄ vult oēs hoīes saluos fide. **D**aior ē iniquitas mea dicē alt⁹/imitator **C**ayn. q̄ vt veniā mēar. qd̄ conabor. qd̄ sperabo **L**aris habenis vtrū alt⁹. certā damnationē suā p̄ incēta faciens. q̄cquid inq̄t egero: bōnū sit aut malū: quod de me statuit deus

Prosa prima

illud fiet. **V**trum ideo cur non utitur argu-
mento simili duz medicinā vt sanet. vel ei
buz vt uiuat sumē monet. q̄ p̄sciuit uti/
q̄ deus q̄n mouet aut uiuet. **Donach?**
Beat⁹ est volucer cui⁹ ē vere nomē dñi
spes eius. et non respexit in vanitates ⁊
insanias falsas q̄les p̄memorasti. **S**z re/
uertor ad aduenā nostrū. **N**onne queso
retorquet frequens sue considerationis
oculos ad p̄terita que vel ptulit vel ali/
orū exemplo p̄ferre potuit. **V**olucer.
Retorquet quidez et id crebro: gr̄as int̄
tristitiam simul et gaudiū. spem et metuz
agens deo. nihil sollicit⁹ iuxta monitionē
ap̄li: nisi vt petitiōes sue innotescāt ap̄
deū p̄ sua suozq̄ liberatione: p̄solatione
⁊ salute. **D**ochus **I**uste ideo gr̄as agit.
q̄s enī non enī felicē ex hoc vno si cetera
deessent iudicauit q̄ deformissimā ⁊ hor/
ridā nedū ciuitatis p̄clarissime: s̄z tot⁹ re/
gni nup̄ florentissimi desolationē non di/
cā experiri i se. sed nec oculis inspiciē cō/
pellit. **N**onne legim⁹ **A**ugustinū ea tem/
pestate qua obsidebat ciuitas sua potius
mortē a dño petisse ⁊ impetrasse p̄ ma/
gno munere q̄ q̄ mala gentis sue coram
cernē cogeret. **H**inc et **D**atathias prin/
ceps dñi videt mala que fiebat in populo
Juda ⁊ hierusalē. **V**e mihi ait. vt qd̄ na/
tus sum vidē p̄tritionē populi mei. ⁊ cō/
tritionē ciuitatis scē. et sedē illic cuz dat̄
in manib⁹ inimicorū. **N**ota ē historia de
Lathone q̄ mortem cruentā inferre sibi
maluit q̄ in discidio ciuili viuē ipsuz q̄
vidē tante tempestatis auctore. **V**oluc/
cer **E**st vt dicis mōche. **P**onit nihilomi/
nus crebro p̄ oculis cordis sui quot indi/
gnissimas subsannationes. q̄t opprobria
pessimoz. imo fortasse carceres ⁊ vincu/
la. multos ex innocentib⁹ charis suis: p̄
fide: p̄ iusticia: p̄ pace reipublice: p̄ inte/
gritate. **G**alis dominij p̄peti necesse est
Quinetia vidē sibi videntē nōnullis hec
accidē eo dūtarat q̄ sibi vel affinitate vl/
familiaritate. vel cause similis defensiōe
pariq̄ zelo p̄iuncti sunt. **E**is obiectari p̄/
terea q̄ magna mali radix ⁊ origo ab illo
p̄cesserit et aucta sit. venisse at̄ tps q̄n iu/
diciū cū suis recipiet imo ⁊ refuga fact⁹.
exul. ignominiosus. ⁊ abiect⁹ nec aspectu

publico dignus iaz recipi. **A**t ideo traicit
has et similes p̄umelias in spem vite et
terne sciens q̄ non est seruus maior dño
suo quē nedū beelzebub appellatū s̄z ad
mortē vsq̄ p̄secuti sunt. **F**ormidat p̄in/
de q̄ apud deū nō sit dign⁹ habitus q̄cū
alijs similia pateret aut temperavit i illo
flagellū suū q̄ vincit in martyrib⁹/ parcē/
do p̄fessorib⁹. **A**ut noluit benignitas sua
addē tristitiā sup̄ tristitiā/ suis p̄ se oran/
tib⁹ amicis. nec veritatē in ei⁹ opprobrio
vehementi⁹ p̄culari. **A**ut ad extremū re/
seruat ip̄m ad alia certamina. **A**ut ita fie/
ri voluit quatin⁹ in solitudine quadā se/
gregat⁹ exercitet liberius: ⁊ scopat sp̄iri/
tū suū/ recogitās oēs annos suos i ama/
ritudine aie sue vt sanctius deinceps ad
anteriora se extēdat. **D**och⁹ **S**pero vo/
lucer vertet oīa in bonū deus. cui⁹ sapia
attingit a fine vsq̄ ad finē fortit⁹ ⁊ dispo/
nit oīa suauit. qualem ei comitem esse p̄/
memoratus est. **V**olucer. **C**onfidit ta/
liter euenturū sibi deo p̄picio. ⁊ in hac me/
ditatione p̄stituit sibi alterā sue p̄solatio/
nis causam p̄cipuam/ que versat̄ in reue/
latione regim̄is mūdi p̄ scripturā sacra q̄
deo dicit **D**ia in sapia fecisti. **E**t rursus.
Dia quecūq̄ voluit dñs fecit in celo ⁊ in
terra in mari ⁊ in oībus abyssis. **H**uc vo/
luntas sic sp̄ efficac⁹: sic et iusta est. sine qua
factū est nihil. vsq̄ adeo q̄ neq̄ foliuz ab
arbore/ neq̄ passer in terra/ dicēte ch̄zo:
cadi sine ea. vehemens prozsus. **H**ec est
diuie libertatis in oī actione p̄currentis
expressio. **C**ui volūtati n̄ra vt cōformet̄
oportet. **N**ā quis es o hō loquit̄ theolo/
gia qui diuine volūtati p̄sumis obsistē
vel aduersus eaz temerari⁹ murmurare?
Vide qd̄ equius ē. aut te volūtati diuie
p̄formādo subdere. aut q̄ ip̄a tue subser/
uiat volūtati. **H**āc solidā de diuina p̄uidē
tia veritatē si p̄bia plene potuisset atin/
gere vel suis eaz sectatoribus demōstra
re/ theologia sup̄addi p̄ reuelationē non
ita necesse fuerat. q̄uis voluerit alios de
us q̄ p̄hos cognitionis hui⁹ saluberrime
participes fieri. **P**hilosophis ideo sic eue/
nit vt maior eoz numerus ponēt deum
nō minori necessitate q̄ solem agē q̄cqd̄
agit. **U**nde sic libet depromere.

Libri scđi de consolatione theologie.

Primum metry scđi libri.

Opinio phoz reprobaf q̄ deus agit de
necessitate nature sicut sol lumen suum.

Sol radiant
Auce coruscus
Lumina fundit

Semper eodem
Dissa tenore
Nescit auaros
Condere vultus
Non sibi fas est
Quin sua virtus
Largiter omnia
Influat orbi
Philosophantium
Turba priorum
Lege coereet
Da c̄ dominantem.
Libera dicunt
Non sibi vis est
Influa mundo
Qua valeat plus
Aut minus vti
Perpetuata
Lege gubernans
Iugiter vna
Dens sua fato
Stringitur atro
Ergo rependi
Gratia qualis
Debet eidem
Id quia prestat
Prestet oportet.
Vana quid ores
Flectere querens
Ad tua vota
Qui manet idem.
Deuius error
Iste sacrate
Religionis
Destruit omne
Robur et aufert
Sed nec egere
Crede supremum
Quoq̄ creato
Sat sibi laus est.
Ut placet et vult
Dat sine motu
Cuncta moueri

Secūda p̄sa secūdi libri

Ratio dat **T**ur diuina voluntas nō ē di
cenda agē ad extra de necessitate nature
Quō preterea procedit alit̄ theologia q̄
phia. Addit̄ distinctio trimēbris de vo
luntate hūana et de conformitate eius ad
diuinā

Philosophia volucer nūqd̄ non
apud Boeciū vtranz̄ poit̄ z sal
uat libertatem/ dei videlicet: et
nature cuiuslibz̄ vtrētis rōe. Volucer
Cōstituit̄ in supiori lumī potuit ita
vidē Boeciū q̄lit̄ nec platonici nec stoici
in lumie solo phie x̄lati viderūt. Alio/
quin p̄petuitatē mūdi (vt̄ alias/ mō nō
atingā) neq̄q̄ demonstrare conati fuis
sent ex carētia libtatis ad vtrūlibz̄ p̄me
cause. de q̄ canit̄ theologia. dixit et facta
sūt. mādauit z̄ creata sūt. Nec mirādū
hoc in phis q̄ p̄fectionē et actionē p̄me
cause venabant̄ ex inspectione creature
visibilis. in q̄ nō ē p̄ expimētū repire q̄
aliq̄ sit aut possit eē creatio. Hinc p̄ p̄n
cipio p̄crebuit apud eos ex nihilo nihil
fieri. s̄z̄ hec alibi lati⁹ tractāda sūt. et am
plectēda theologie ēditio p̄ scripturam
reuelatā q̄ diuina voluntas agit ad ext̄
libere. p̄tradictorie. z̄ ad vtrūlibz̄ sicut
historialis z̄ p̄phetice scripturē decurs⁹
palā mōstrat. Cui⁹ ratio ē. quā philoso
phi vel negauerūt vel nescierūt. Deus
quippe nō ideo vult res ad extra fieri: q̄
bone sūt. quēadmodū mouet̄ hūana vo
luntas ex oblectōe boni veri vel appare
tis. Est ecōtra poti⁹ q̄ id res ad extra
bone sūt: quia de⁹ vult eas t̄les eē. adeo
q̄ si vellet eas vel nō eē: vel alit̄ esse. id
quoq̄ tā bonū esset. Propt̄ea bene enū
ciauit magn⁹ Ambrosi⁹ post Basiliū q̄
voluntas diuina nature p̄ma lex ē. Denu
q̄ voluntas etiā creata si cōcedat immo/
bilitari circa volitionē alit̄ boni. N̄ non
est nisi respectu finis et corū sine quib⁹
finis haberi nō pōt. Quis x̄o negauit̄
diuinā voluntatē non aliū habē finē quē
velit nisi se: qm̄ p̄pter se fecit̄ ōnia. z̄ p̄p̄t
se erāt anteq̄ fierēt ōnia. qualia constat
non esse necessario cōnexa ad volitionē
seu p̄secutionē finis hui⁹ q̄re nec necessa

Prosa secunda

rio voluta sunt. Secus in communica-
tione diuinarum personarum ad intra que
in sua necessitate consistit sicut in sua neci-
tate vult se deo. Qualis itaque reputanda
est diuina perfectio si ex productione cre-
aturarum dependet? quas in sui compa-
ratione constat esse quasi nihilum et in-
ane. Ita ut mirandum potius videatur:
immensa perfectione fuisse dignata res tan-
te imperfectionis et cuiusdam vilitatis
producere ac regere. quas si repente destrueret
vel in unum confunderet. quis ei di-
cere possit. cur ita facis? Quinetiam the-
ologia volens amplius captiuare omnes
intellectum in obsequium fidei. proposuit
in memoria diuinorum mirabilium escam quam
dedit dominus timentibus se in eucharistie
sacramento ubi relucet incomprehensibili-
ter quod super omnem sensum. super om-
nem nature communis ordinem. deo potest
scire et vult quotidie mirabiliter ope-
rari. Ad consolationem igitur aduene-
nostri pro recogitatione aliorum calamitati-
bus et angustiis theologia sumit initium
a prima et suprema causa que deus est. In
cuius ditione cuncta sunt posita. et non
est qui sue possit resistere voluntati. De hic
ad inferiores effectus se deflectit. Phi-
losophia vero conuersum ut sepius pro-
cessum retinet ab inferioribus et cogni-
tis ad superiores et latentes causas du-
ctu rationis se subleuans. Occurrit autem
primitus in hoc processu mirabilitas re-
rum infra labentium. variabilitas sortis
humane que nunquam in eodem statu per-
manet. Denique confusio quedam et imp-
fectio eorum omnium que mundus inferior
ostendit ut sunt diuitie. opes. dignita-
tes. regna. gloria. voluptates que frequen-
tius in contraria dilabuntur. Sed incho-
at protinus ab alto peregrinus noster
fide fultus. ita grauioris mali recogita-
tio sufferentiam leuioris facit equanimi-
orem. Vult ecce supremus iudex deus pro-
ut edocet theologia quod ab initio mundi
usque hodie et in secula supplicium infer-
nalibus angeli multi et homines cruci-
entur. vult alios in purgatorij locis: pe-
nis tradi. conqueri non audes neque de-

bes. vult autem viatores homines tri-
bulationibus multis exerceri. Tu quis
es qui querelando contradicis? Quid magni
si corrumpit et perit quandoque peritura. si
moriuntur aliquando morituri? Hoc vero
magnum est elaborare quo fine conclu-
datur vita semper victura vel in socie-
tate beatorum vel in damnatorum calami-
tate. **Donachus** Sento voluerit quod in
alienorum sicut et in propriorum. malo-
rum meditatione contentus non est ad-
uena noster infima sectari. scandit pro-
tinus ad suprema velut in arcem supra
quam non est altera. videat autem ne ca-
dat. Est enim ut aunt lapsus iste sapien-
tium de providentia dei cum arbitrij liber-
tate. Videat insuper ne dum fragilibus
et caligantibus oculis incircumscrip-
tibile lumen nititur attingere: demergat
in tenebras densiores. exemplo nyctico-
racis (quod inducit Aristoteles) ad niti-
dissimam solis lucem. **Solucer** Tu-
tatur eum modeste fides illuminans te-
nebras suas et aciem mentis inuolidam
sua luce collustrat ut in tunc excellenti lu-
mine figi possit eius sit delectabile. iocun-
dum. et salubre videre lumen diuinum
quod absque ea odiosus foret noxium et tri-
ste. Proinde iam accepisti quid de co-
gitatione nedum aliene sed proprie dam-
nationis agit. veruntamen ad intelligen-
tiam huius rei ne vel incredibilis vel
scandalosa sit ad cognoscendum. Prete-
rea qualiter et in quibus humana volun-
tas diuine debeat conformari: rememoran-
da est distinctio de triplici voluntate pro-
ut ad omnem appetitum nomen volun-
tatis se protendit. Est in supremo prope-
dicta voluntas rationalis insita portioni
sue superiori que ad leges conuertitur
eternas. vel ad unicum potius eternita-
tis legem sua fecunditate seu virtuosita-
te multiplicem. Est enim iuxta sapien-
tiam dei spiritus vnicus et multiplex. Hec
voluntas ita semper conformis esse ter-
netur diuine voluntati cognite ut aduer-
sus beneplacitum suum nunquam remurmu-
ret quasi vel iniusta sit vel irrationabi-
lis aut incomposita crudelis et inuida.

Hec volūtas in beatis spiritib⁹ ita diuine coniuncta est immobiliter vt sicut ipi cum deo vnus sunt spūs. ita sit vnū velle et vnum nolle: qd̄ amīcoꝝ esse p̄ priūm etiam p̄hia tradit. **H**inc p̄ psalmi stam **A**bsorpti sunt iūcti petre iudices eorū. **Q**ue petra christus est et deus. q̄a christ⁹ deus cui sancti iudices seculi ita iuncti sunt vt absorpti videant̄ in deo et vnum facti in cōione voluntatuz cū eo. **P**orro voluntas hec in viatoribus bonis diuine volūtatī cognite: hec mobiliter conformis est orās ex instituto christi. **F**iat voluntas tua sicut in celo et in terra. quod in orōne sua seruauit dicēs in agonia positus. **A**bba pater. omnia possibilia sunt tibi. transfer hunc calicē a me. sed non quod ego volo s̄ qd̄ tu. **C**onsistit in hac conformitate et appli catione voluntatis ad primam et inobli quabilem regulā diuine voluntatis recti tudo cordis nr̄i: quā p̄sequit̄ exultatio. leticia. par. iocūditas. ac vniuersalit̄ oē bonū. qd̄ videns in spū p̄pheta clamauit. **Q**uā bon⁹ israel de⁹ his qui recto sunt corde. **Q**uo contra pessimus iudicat̄ de us ab hūitib⁹ cor distortum: qualiter est in hominib⁹ malis hic in via. flexibilit̄ tamen in damnatis nō cum obduratio ne sempiterna. **A**ltera volūtas ē in/ ferta portioni rōnis inferioris. q̄ q̄dem altera dicitur non in substātia. s̄ q̄ con uertitur ad leges vel res inferiores: elō gata quodammodo a p̄ma luce et virtute: eo tenebrosior et debilior effecta: q̄ magis ac magis in inferioroz oblectatiōe et visione se cōuertit innectit et demergit. **I**ta vt nequeat quandoq̄ oculos tene bris assuetos in supernam veritatis lu cem attollere. **S**icut oculus carnis po situs et reclusus vbi sol materialis occi dit vel occasui proxim⁹ est: caligat. **H**āc voluntatē inferioris portioni: q̄ndo/ q̄ vocam⁹ appetitum sensualem nō ge neraliter s̄ prout natus est obedire rōni. et ita liber est per participationem. fm̄ quam voluntatem permittit nos de us multa velle vel optare fieri quoz opposita vult absolute diuina sua volū

tas. vt pius filius bona volūtate vult patrem viuere quem deus mori statuit. **H**ec tamen in tantuz recta ē si volunta ti superioris ratiōis sicut illa diuine ne qua q̄ remurmuret. **T**ertio modo s̄ voluntatis nomie late sumpto comple ctitur omnis appetitus qui non coniu/ ctam rationem sequi h̄z. vt est in homi nibus de duplici voluntate prior. s̄ re/ gitur et dirigitur tātummodo quasi regu lata ab intelligētia infallibili que deus est. qui sic res ordinat vt eas p̄rios mo tus agere sinat. **P**ropterea volūtas hec nullo pacto contraria pōt eē vel aduer sa diuine volūtatī. cuius solius influxū vel instinctum consequitur. **Q**uo fit vt in brutis non habentibus coniunctam sibi rationem culpa carcant motus sen suales. q̄les in singulis variantur s̄z na turam huius speciei vel illius quos om nes i hominibus quodammodo aggrega tos inspicimus.

Secundum metrum secūdi

In q̄ declaratur qualiter affectiones et industrie q̄ sparsim sunt in brutis aia/ libus/ collecte sunt in hoīe et in eius rō ne cui subditur eius appetitus.

Quot subiecta modis animalia passionibus sunt.

- C**rudelis leo. tigris et aspera.
- T**rox aper furore
- I**ndomitus siluas onager colit
- U**nicornis atrox
- L**asciuat vitulus. petulans caper
- E**t equus superbus
- A**stus fraus vulpi. lepori timor
- O**s vorax lupis est.
- L**uidus ē catulus. sus sordida
- T**ardus est asellus
- U**rsa ferox. prudens elephas sibi
- C**astitas amica
- T**urtur fida pari simplex quoq̄
- S**tulta corde perdix
- P**ano gloriū et zelotypus
- E**st auara cornix
- F**elle columba caret. canit omina
- B**ubo dira planctu
- E**st apis arguta mira facie

[Marginal notes on the right edge of the page, partially cut off and difficult to read. Some legible fragments include:]

- P**rophetia...
- Q**uod...
- U**nicornis...
- C**rudelis...
- T**rox...
- I**ndomitus...
- U**nicornis...
- L**asciuat...
- E**t equus...
- A**stus...
- O**s vorax...
- L**uidus...
- T**ardus...
- U**rsa...
- C**astitas...
- T**urtur...
- S**tulta...
- P**ano...
- E**st auara...
- F**elle...
- B**ubo...
- E**st apis...

Prosa tertia

Arte mel fauos q̄
Prouida se formica regit. pigra
Gult cicada soles
Nisus anes. lucius pisces rapit
Est odor vulturi
Pugnaci gallus ē pectore
Diluis est inerti
Quis philomena modos vsos capit
Ac alaunda vestros
Tales innumeras aialibus
Inditas videbis
Conditioes quas natura dat
Alma cuiq̄ sparsiz
Omnia perpulcro regit ordie
Noxia nulla culpat
Nullus ⁊ error inest/industria
Cuiq̄ mira valde
Ast hominis rō completitur
Omne tale sparsim
Per varias species reatrix data
Cui necesse cunctos
Affectus iusto moderamie
Temperet regat q̄
Si renuit peccat fit serua q̄
Turpior q̄ brutis
Stet rō fiet sibi subditus
Eius appetitus
Et dominat ei q̄ si nequit
Haud ream putato

Prosa tertia secūdi

In qua fit conquestio super difficultate quā patitur liberum arbitriū in regē do corp⁹ cōformiter ad rectā rōez. et d modo conformandi volūtatē humanā diuine exemplo christi Tandem cā red dit de varietate iudicioꝝ hūanoꝝ.

Monachus

Miseret me mei vehemēter: mei q̄ similiꝝ corde volucer dum ista perpendo: vident iniq̄tateꝝ et contradictionem in hoīm ciuitate. vñ regno spūali vbi summa trāquillitas esse debuerat. vbi par erat volūtatē quā/ libet inferiorē parere superiori. s̄ hoc euerſo turbato q̄ ordine vt pax abscedat necesse est. nam pax qd aliud ē q̄ ordis tranquillitas in imperādo et obediēdo
Volucer Obedit mōache s̄ validū

fuerit. si viuax ⁊ efficax imperſi. cuius/ modi viuacitatem gratia virtutes q̄ cō ferunt precipue iugis exercitatio ſupe rioris vt ad diuinam se cōuertat vide/ at. obseruet. inhereat. Ita enim fiet vt ipa roboret. et debilitet inferior in tra/ ctu suo. aptior effecta suscipere formam vel influxum seu virtutē a superiori de riuatā Imitād⁹ ē iesus factus nobis a deo sapientia. qui suscepit et ostendit in se qd agē debeam⁹ In quo p̄ter volū tatem diuinam (erat enī deus) triplex quā diximus voluntas inuenta ē. Volu it fm primā assidue quicquid de⁹ volu it laudans et approbās ordinem diuine sapiētie. bonitatis. et iusticie. in omnib⁹ quecunq̄ voluit et fecit. in celo p̄ salua tionem. in omnibus abyssis p̄ damna ti onem. in terra et in mari p̄ quandaꝝ sal uādoꝝ et dānan doꝝ varia agitationem Nos itaq̄ Iesuz fm hāc voluntatē de bem⁹ imitari Etsi nō vsquequaq̄ possi m⁹: et equo dū hic viuim⁹ qñ nondum cōfirmati sum⁹. qñ p̄ alterā scdaz volū tatū distrahi pōt in nobis hec volūtas et turbari: immo et ab actu suo penit⁹ impediri. sicut et iudiciū superioris rōis fm qd dirigē pōt absorberi. Sec⁹ i chi sto sicut in beatis. q̄ fm hāc portioneꝝ beūis fuit in via christ⁹. Nilomin⁹ hec voluntas in ch̄o voluit vt inferior du plex voluntas ageret motus suos i oī/ bus absq̄ peccato. hinc doluit. hinc tri/ stis et mestus fuit. hinc orauit. hinc mīa motus est sup turbas ⁊ egrotos. hinc la chrymatus est. hinc conquestus ē. tāq̄ sensualitatis aduocatus. deus deus vt quid dereliquisti me. qñ portio inferior absq̄ vllius cōsolationis redundantia superioris ad eā dimersa erat i acerbissi me passionis abyssum. Nemo at vnq̄ carnem suam odio habuit Hinc postre mo cū clamore valido et lachrymis deo supplicans: expirauit. Exemplum igit nobis dedit deus vt quemadmodū iu xta hanc duplicem volūtatē fecit: fm quā erat viator Ita et nos faciamus tā p̄ nobis q̄ p̄ fratribus. ploremus. ore mus. tristes simus. et clamemus. q̄ sic est voluntas dei cui superior nostra vo
B ij

Libri scđi de consolatione theologie

luntas conformis est si bona ē. **C**onsar
git inde meritū mltiplex si nō dimouet
a statione sua. hoc est si propter mor^o in
feriores illius duplicis voluntatis nihil
vspiam mali agit qđ diuine sit aduersū

Monachus **S**ed quid ager paupcu
lus et infelix viator venūdatus s̄ pecc
cato sentiens cum apostolo aliā legem ī
membris suis: repugnantē legi mentis
sue et captiuatē sub peccato qualē phi
losophi experti sunt. **Q**uis enim viuēs
expers eē pōt: s̄ originalis cā tate cor
ruptionis fuit: eis incognita quā theo
logia reuelauit. **N**ōne dum conat̄ ani
mus assurgere ilico quasi paralyti disso
lutus aut debilitatus coluber relabatur
Ve nobis viatoribus quos fatigat et
sepius interturbat volūtas inferioris ra
tionis. **E**nitens ad se trahere superior
rē redtricē voluntatē: pondere graui: fo
mitis originalis. grauiori peccati actua
lis. grauius inueterate consuetudis.
et sup omnez modū ingenti mole obdu
rationis. qualiter ī ch̄o nec fuit nec eē
potuit. nec similiter est in beatis **V**o
lucer **E**xclamemus monache cuz apo
stolo. **I**nfelix ego homo quis me libēa
bit de corpore mortis huius. **S**ubinde
respondeamus **G**ratia dei p̄ iesū ch̄m
Dicamus eidem. fiat nobis dñe fm iu
diciū atq; desiderū non inferioris sed
superioris rōnis atq; voluntatis. fiat ī
nobis sicut in celo fit: vbi motus regu
laris p̄imi mobilis rē rōnalis tempat
obuias reuolutiones orbium inferior
sive planetarū **P**orro cōtranitamur vt
possum^o: renitētes saltē in suspenso q̄
dam libez arbitriū ne precipitanter eli
ciat actum suum quin in hac vi suspē
sua sit velle sit nolle sit actus medius.
saluat̄ precipue libertas arbitriū et sua ī
nobis vtilitas **A**lioquin sine suspē
sione tali vel renitu: voluntas inferior forti
ficat̄ assidue. rebellior q̄ et indomabili
or efficit vsq; adeo qđ similis sit iumen
tis insipientibus que carent arbitriū
voluntate sup̄ma. immo nō plurimum
differt qđ subternit et seruire facit sue
libidini dñaz volūtatē deterior effecta
brutis. qđ seuisima et iniustissima ferēs

arma. **O**mittamus eos qđ ad hāc seruitu
tutez malicia p̄trahit. loquamur illos qđ
iudicium rōnis (quo libertas radicat)
vel nullū h̄nt. vt infantes et fatui. vel
imperfectū vt pueri. vel inualidū vt se
mine. nanq; varium et mutabile s̄p femi
na **Q** si causa cognoscitur cur puerorū
sit imperfectū et mulierū inualidū iudi
cium **C**redi non pōt quantā turbā hu
iusmodi puerorū et puellarū inter bar
batos homines experimur **M**ulti multa
super hac re locuti sunt. astrologi medi
ci. physici. et h̄ vario mō. poete. magici.
prophete falsi vel idolatre. **P**ropheta
verus tandē dixit de deo. **Q**ui finxit si
gillatim corda eorū. qui intelligit omnia
opera eorū **E**t sapiens. **C**or regis ī ma
nu dei est: q̄cunq; volūit declinabit il
lud **Q**ui fm apostolū. **C**uius vult mi
seret. et quē vult indurat. **T**heologia
vero recipiens ex omnibus p̄or dictis
id qđ p̄babilis ē: et improbabilia rej
ciēs p̄stat et colligit p̄ statu vie et natu
re destitute cām talē **I**taq; sic aia ratio
nalis dependz a corpali dispositōe vel
armonia. non quidem in esse: cuz sit im
materialis et immortalis. s̄ ī operari in
corpe **I**ta fm varias operatiōes suas
p̄supponit et requirit diuersas disposi
tiones armonicas. vnā h̄z vt informet
et sustentet corpus. alterā vt vegetet et
augeat. alteram vt moueat et sensificet.
Et hoc quidē non vno modo sicut nec
vnus est tm̄ sensus carnis s̄ est exteri
or et ē iterior multiplex. quas int̄ armo
nias non dubium quin p̄mā in p̄fectiōe
secunda excedat. secūdam tertia. et t̄ia
reliquis **N**e qđ negat aliquis quin in p̄
dictis operatiōibus vtatur et egeat aia
rōnalis organo corporeo sicut ē forma
corporis organici physici hoiez in esse
cōstitūēs **V**lex supest̄ alia p̄fectior ope
ratio rationalis anime super brutales.
in qua cōuenit cum angelis quam ope
rationem dicimus intellectuāle. in qua
radicat̄ libertas arbitriū qđ libertas ē fa
cultas rōnis et voluntatis: qđ nec volū
tas sine rōe eliget. nec rō sine volūtare
vellt. libertas idcirco cōplectit̄ vtrāq;
v̄m **R**ursus hęc opatio intellectuālis

Metrum tertium et Prosa quarta

Quis in se non sit organica. presupponit tamen
dispositionem organica in sensibus presertim
interioribus perfectior lucidior et quietior
ore quam aliquid sit aliarum. omnes enim intelligunt sic
de aristotele. nec est phantasma speculari. Quam
uis Avicenna et Algazel cum similibus tra-
diderit intellectum desuper illustrationes ab
intelligentiis sine sensu previo vel inspe-
ctione phantasmatis posse suscipere hinc pro-
phetias et divinationes tam in vigilia quam in
somnia saluare nituntur sicut aliqui tra-
diderunt phantasias omnes brutorum et ho-
minum a celestibus corporibus exoriri. longum
non prosequi eorum opiniones singulas. Re-
deam ad propositum. et dicam ut cepimus
quod intelligendo proferunt et species intelli-
gibiles eliciendo. necesse est phantasmata spe-
culari. non certe qualiacumque sed ordinata
pura et lucida si liberum arbitrium debeat esse
perfectum stabile et integrum. Cuius autem mille
modis imo innumeris contingit ista quam
usus liberi arbitrii prerequisite armoni-
ca dispositione. nunc totaliter impediri ut
in infatibus et fatuis et ebriis et amen-
tibus multis. nunc imperfecta habentur in
pueris. nunc instabile et varia ut in femi-
nis et in omnibus generaliter que variis passi-
onibus affecti sunt. tandem integra vix habe-
tur homini dispositio ad quecumque intelligibi-
lia propter defectum consurgente ex naturali
vel accidentali proplexione. Quo fit ut di-
uersi vigeant usu liberi arbitrii. quidam in
istis alteri in alijs. et nequaquam in vtrisque.
Quid dicemus de diuersis hominibus cuius
varietate ista diuersis temporibus. imo eodem
die et fere de momento in momento cog-
noscat homo qui se discussit acriter
in se ipso. dum famelicus aliter iudicat quam re-
pletus. sobrius quam ebrius. mansuetus quam
ira succensus. vigil quam somniculosus. al-
mas quam inuidus. continentem quam libidine sti-
mulatus. humiliatus quam exaltatus. Et ita
de reliquis sine numero. Neque tamen ad
huc attigimus melancholicas phantasias
quas infinitas medici tradunt ex humo-
rum corruptione varia generatas. format
ei gratia exempli phantasia fumis grossis
obtenebrata phantasmata terroris et hor-
roris sicut puer solus in tenebris inde
clamans et fugiens. Quae ex re sunt tristes

et aliqui. aliqui e diuerso ioculariter leti
Tertium metrum libri secundi

In quo datur ratio diuersificationis iudi-
cij rationis per similitudinem luminis visum per
nubes aut in speculis variatis

Splendidi solis radij videndos
Exhibent sese tuitu fideli
Dum serenus sit medio quam purus
Aer. immo perspicuo refulgens
Guttule rosis pluuie ve dense
Rarus aut nimbus vel opaca nubes
Pendulum si se per inane libratur
Frangit circa radius cathecum
Clusibus fallas tribuit figuras
Vile porcedens oculis colores
Iridis monstrat pluuiosus arcus
Palo lunaris varia. vel ortu
Sol vel occasu specie nitescens
Par in obiectis speculis videre
In quibus distant color et figura
Pro situ tali variisque forma
Est agens xpus anime suprema
Que relucescit radias in ima
Parte passiva species in actus
Efficax ducit sed specularur
Per prius grossi simulacra sensus
Spus que fert cerebri medullis
Cum quibus fumos recipi putato
Nos vagos turpes fetidos et atros
Alteris inulcens nitore est et ordo
Pulcer aptatus numero placenti
En habes causas sapienter aptes
Cur sit elusus rationis usus
Arbitrans plene nec inest facultas

Prosa quarta secundum

di libri In qua fit inuestigatio qualiter ad
inuatur libertas arbitrii. Et inferunt quod ni-
hil est casuale vel fortuitum in ordine ad
primam causam. et iuxta quem sensum ipsa
posset dici fortuna vel fatum. Ad dicitur qua-
liter ex his que de inuenit reuelasse et proci-
uisse pulcherrime et salubres veritates et
lucescunt

Monachus

Intelligo volucer quam late pateat ista de
phantasiis cordis de fallacibus iudicijs anime
percrutatio secundum quam meminisse debet homo
fragilitatis et imperfectiois sue. **Na** qual
B iij.

Libri secūdi de cōsolatiōe theologie

liter inuēiet aliquis q̄ p̄tactis incōmo-
dis vel in aliq̄ non sit obnoxius. s̄z quē
admodū de vicij **Horati** dicit **Optim**
ille est qui minimis v̄get **I**ta liber ille
dicendū ē qui non vltra communem ho-
minū modum melancholicis phantasijs
irretit **R**edeat h̄o sermo noster vnde
sumpsit exordii vt consonus sibi fiat
Volucer **R**edeat volo. premisum qui
dem inuestigādo cōsolationez aduene
nostri super cōtritione gentis sue q̄ eū
theologia ad conformandū volūtātē su-
am diuine volūtati primitus anhelat **I**
ta eī habiturus erat cor rectū ac perin-
de letum pacificum et tranq̄llū. **S**z qm̄
de qua voluntate sermo fieret ignozari
poterat: distinctio trimembus de volūt-
ate subiuncta ē. **R**eddita proinde ratio
cur in volūtate p̄pedit libertas arbitrij
q̄ facilius appareret qualiter adiuuat.
Progredientes igit dicam q̄ intel-
ctus postq̄ inspexerit phantasmata p̄
ide spēs itelligibiles elicere. denudādo
qdāmo eas a naturali p̄ditōe z i eis ef-
fodiēs agalma spūale h̄ ē simulacrū vel
conceptū nunc v̄lez nūc specificū **Q**uo
facto intellectus taliter actiuatus iam pōt
rōnari nē inspecto phāsmate iā syl-
logizat. discurrit. **R**egulas artium sibi
format generales z infallibiles ad exem-
plar artis p̄ime **N**eq̄ neganda est hec
vis intellectiua. cum de virtute estima-
tiua fateamur q̄ ex sensatis elicit speci-
es insensatas vt ouis inimicitiam ex fi-
gura lupi **A**t h̄o dum semel actiuata fu-
erit per phantasmata ortuz habentia ex
aliquo sensuum exteriorū iam pōt alia si-
bi formare talis generis i somno vel vi-
gilia. alit nō. **C**uius signum ē q̄ a natu-
ra ceci non somniat neq̄ phantasiat d̄
colorib̄ neq̄ de eis sciam habent vllam
Deniq̄ p̄ cōtemplationē vt alibi dicē
dū ē venit mens ad intelligentiaz purā
et simplicē sine motu vel discursu ad e-
xemplar. s̄z imp̄fectū valde simplicis in-
telligentie diuine que vnico p̄templatur
intuitu p̄ntia p̄terita et futura et instar
centri intelligibilis stabilis manēs dat
cuncta moueri. sic vnica et inuariata re-
spicit et intelligit oia q̄ motui subiecta

sunt **A**d hūc statū theologia suadz aspi-
rare cui quāto p̄xior tanto sublimi-
or z liberior ē volūtās q̄ velut ex alto
iubet et imperat sensuali volūtati. p̄t
cui tractū sicut nec p̄t motū naturalis
appetit n̄ deserit locū suū q̄ adhēt deo
ponēs i eo spēs suā fidē atz dilectiōnē
Qu si in̄ sapiētis h̄bū sic p̄tūctis cor
suū phantasias patit vt sic in sensualita-
te non dat in illis cor suuz intellectuale
nisi ab alto immissa fuerit visitatio fm̄
quā regit agit atq̄ dirigit. nō quē fata-
li nēitate seu fluctuatiōe fortuna **C**olli-
gim̄ eī ex immensa dīne p̄gnitionis vi-
uacitate longe sup̄ n̄m cognoscēdi mo-
dum simul vt ex volūtatis libertate q̄
ap̄d eā nihil ē fortuitū. nihil casuale. ni-
hil insup̄ ad extra necessariū vel fatale
Rō p̄mi ē qm̄ nihil agit i mūdo qn̄ ab
etno p̄cuderit illud de eū tota serie
causaz etiā minimaz **S**ec̄ apud hoīes
p̄t q̄rū intentionē p̄dent effect̄ ex va-
riaz ignozaz q̄ eis causariū concursum.
quēadmodū vidē ē i inuētiōe thesauri dū
tra fodit vt excolat. nō vt aurū inuēiat.
h̄c ortū habuit fortassis illd̄ **A**rist. **Q**
vbi magis ē de itellēu ibi min̄ d̄ fortuna
Recte qdē adeo vbi totū ē p̄intellēdū
nihil ē fortuitū **S**i h̄o fortunā q̄s trans-
ferat ad cām producētē effect̄ q̄ dicunt
in ordie ad nos fortuiti. sic primam cāz
dicē possum̄ eē fortunā qm̄ p̄cipalit̄ z
immediate cōcurrit ad oēm effectū. de-
diss̄ h̄ mō **V**irgilius v̄z epiteton for-
tūe dicēs fortuna oipotēs **E**t **Salusti**
Sz p̄fecto inq̄t fortuna in omni re do-
minat **C**eter̄ de fati necessitate liquet ex
p̄missis q̄ nihil in reb̄ creatis tale sit fa-
cta ad primā cām p̄pate q̄ nllā actiōis
nēitate cōstringit neq̄ respectu celi ne-
q̄ respectu t̄re z oim̄ que in eis sūt **L**o
agit tū different̄ in actiōib̄ q̄ dicuntur
naturales quib̄ nō ē annexa rō p̄p̄a.
nec ex cōsequētī vllam h̄nt libertatem
seu contingentīā i agēdo ex p̄ncipijs su-
is intrinsecis **A**lit i h̄ntib̄ p̄iūctā rōnē
quib̄ intrinseca facultas ē volendi vel
nolendi fm̄ iudiciū p̄p̄e rōnis **N**ihilo
min̄ si ad p̄mā cāz naturalit̄ agētia reu-
leris illi nō necessario sed cōigent̄ effi-

Prosa quarta

et sunt motus suos. Hoc in miraculis factis circa solē, circa ignē, circa mare et bestias perspicuū fidelib⁹. **D**at itaq; regula q̄ in oī p̄ductiōe si occurrit aliqua cā libere, p̄tingent agens q̄t quot fuerit naturaliter coagentes: effect⁹ ille cōtingent p̄ducit. **Q**ua in re p̄ q̄ act⁹ elicit⁹ create volūtatis sortit⁹ contingētiam ex duplici radice, ex sua intrinseca: et ex superiore diuina. **D**onach⁹. **C**ausā nō inuenio volucer his q̄ indicta sūt repugnandi neq; aliter phie verba loquentis apud **B**oeciū de fatali nēitate recipienda puta. **S**cis attamē conturbari non nullos apud quos de⁹ ita considerat. t̄q; rex sup̄m⁹ qui vnico semel imperio cōstituerit vniuersuz mūdum dans vni cuiq; rei p̄p̄riū officiu, quē admodū rex n⁹ instituit vel exercitū suū vel curiam iudiciorū et legū aut artifex aliquod horologium. **I**pe nō deinceps manz qe tus neq; sollicitus p̄ singula. **M**ituntur hanc estimationē suā fulcire p̄ vulgatus illud **A**ugustini h̄bz. **D**e⁹ sic res administrat vt eas p̄p̄rios mot⁹ agē sinat qui et p̄phetico ore dixit. **E**go suz de⁹ et non mitoz. **V**olucer. **I**ta ē monache redeunt tales ad sup̄i⁹ improbatā philosophiā opinionē quā insectant multi seculariū s̄raz ac existimatio vulgariū q̄z videbis aliq; si ad scripturā sacrā se cōuerterint nihilipendē aut irridē simplicitatē ei⁹, eo q̄ maxima ps contexit historijs, habem⁹ inquit aliunde narrationes historicas, q̄ et stili splendore et rerū gestaz magnitudine nō inferiores existūt. **V**erū h̄ hoc int̄ est qm̄ historias h̄z scriptura sacra put in eis contenta reuelauit deus p̄ prophetas, longe p̄ anteq; fierent. **E**x quib⁹ pulcherrime ac saluberrime veritates elucescunt. **E**lucescit p̄mo diuina oīm p̄cognitio simulz p̄ uidentia regitā omnium q̄ gerunt tam in celo q̄ in terra, q̄ voluntati sue seruire facit vniuersa, nūc p̄ bonos, nūc p̄ malos aduersus quā nō ē sapiētia neq; p̄siliū adeo q̄ hoies vel demones iplēt p̄dispositionē reuelatā dei dū conātur illā vel effugē vel frustrare. **S**ūt in exemplū venditus **I**oseph et expositus cum

alijs infantib⁹ in aquis moyses, et dauid a saule persecut⁹ cū ceteris absq; nutnero. **E**lucescit p̄terea q̄ p̄nunciationes facte p̄ prophetas vel scripturā p̄ditionē sepe recipiūt lz expressa sit fm̄ varietatē meritorū vel demeritorū apud illos q̄ b⁹ vel p̄ quib⁹ h̄mōi p̄nunciationes fiunt. **H**oc de **J**ona respectu niniuitarū. **H**oc de **I**saiā respectu ezechie, et ita de reliquis liquet. **R**elinquit idcirco sp̄ hominib⁹ dū viatores sūt p̄te loc⁹ et pie ordis atq; cōuersatiōis effect⁹, nec ex imutabilitate dei vel p̄nunciationis sue desperatiōi loc⁹ dat. **E**lucescit ampli⁹ nō eē seruendū deo p̄ sola p̄speritatis adeptiōne vel aduersitatis euitatione tp̄ali que veritas in euāgelio manifesti⁹ tradita ē q̄ lex antiqua tp̄alia p̄moda vel incommoda rememorās exponeret. **E**st eq̄dez premiū prestantius merito, nihil at̄ tp̄ale p̄stanti⁹ ē virtute. **S**ed neq; cū stoicis dicere satis ē virtutē eē premiū sui sic vitium seipm̄ penā h̄z. **A**licidē fuerūt homines ad laboriosa virtutū opa et a suis voluptatib⁹ vitiosis arcendi p̄ seipm̄ aliq̄d maius tam premiū q̄ sup̄licitiū. **A**d q̄d phia q̄ p̄tingere non potuit hic deficit cum sua consolatiōe, deficiūt et illi qui volentes suis exhortationib⁹ vel p̄dicationib⁹ bene institutē ad amorē dei p̄mittūt p̄ illo q̄i commutationē quandam bona tp̄alia vt diuitias vt sanitatē vt plē egregiā aut aliq̄d similituz. **S**ic ei et cortex tre veteris p̄tēdebat, q̄uis intus p̄phetici et eleuati viri sp̄ū alia sub his tp̄alib⁹ p̄missiōib⁹ obumbra ta conciperent et gustarent, s̄ de hoc latius infra. **E**lucescit postremo ex hac diuine volūtatis ad vtrūlibz actiōe extra se liberrima q̄ solo nutu tp̄at orbē q̄ oratiōes spesq; n̄e dirigunt nō inaniter ad deū q̄uis immutabilē, q̄ cetera omnia mutare scit et p̄t dū vult. **E**t hic est generalis mot⁹ insit⁹ oī creature quē obediētialē nomiare possum⁹ vt ei⁹ sequat imperiū quē admodū de ascensu grauis ne vacuz fiat dici solet. **E**t p̄fecto si deus sinat res agere p̄p̄rios mot⁹, p̄ns est vt eos possit vel ipedire vl̄ mutare. **A**liquin nō iā res sineret s̄z agerēt vellet.

B iij

Libri secundi de consolatione theologie

nollet. Quicquid ministratio nonne reponit in ordine causarum quas ab initio deus instituit. prius autem motus angelorum liber est in agendo. Prout sicut spiritualia potiora sunt temporalibus quam illorum finis. ita sic in temporalibus mutatio potest exigit gratum tunc regimen spiritualium presertim ad finem eterne beatitudinis consequendum. In hac autem regione vel ordine spiritualium reponuntur diuina carismata. precipue fides spes et caritas quibus motus inditus et quasi proprius est impetrare miracula dum expedit. ut quod in aquis validis terra appareat arida. in medio fornacis ardentis sit ventus rois. quod montes transferantur et quod longe maius optabiliusque est fit per istas virtutes et orationem eis subnixam ut expeditum sit et alacre liberum arbitrium voluntatis humane ad dirigendum pedes sue affectionis et intentionis in viam pacis et salutis. Ad conformandum preterea diuine voluntati suam eidemque prius inniti dicendo cum propheta. Ut iumentum factus sum apud te et ego super te. tenuisti manum dexteram meam. et in voluntate tua deduxisti me. In libet colloquutioni dei ei presentis terminum dare sub hoc metro

Quartum metrum et ultimum secundi

In quo docemur sub exemplo quadruplici quod insequi debemus dei voluntatem

Immis oribus subsidium sibi
Querit a vidente
Cui plerumque nititur ut magis audire
Imminens periculum
Matrem dum cecidit puer aspiciat
Ac ei manum dat
Scit quod non valet ex se surgere
Querit hinc inuamen
Vulnere fractus quod medicamina
Mouit hunc requirit
Potat amaris vitis et ignibus
Dum obedit ultro
Litibus implicitus sibi querere
Iure vult perire
Dicta quod nec refugit sua credere
Conscius suimet
Cur igitur ceci pueri quod

Saucij quod valde
Iuris et ignari nos tradere
Non cito velimus
Chaste tibi quod rite per omnia
Suis opem referre
Quo sine nulla valent discrimina
Sic vel arte pelli
Duc petimur quo vis mora nulla sit
Ibit alacris mens
Si caro tardat perque pericula
Cuncta te sequet
Grata nec inualido cum murmure
Perget aut trahetur
Cur peccata sciens cumulet noua
Dum licet mereri

Explicit liber secundus

Incipit liber tertius Prosa prima

In qua per recapitulationem inchoat sermo de consolatione theologica per patientiam describendo quod sit zelus

Monachus

Nolum voluer desiderans
rans rursus ex te audire
verbum super consolatione
peregrini. sollicitas
ei super hec audientiam
ex perugili cordis mei
cura que te loco tempore quod preuenit in
telligis. Voluer spes ut dixi mo
nache solatur eum confugiens ad deum
tanquam ad thronum gratie. ad templum et aram
meam. ad arcam federis. ad liberam salutem
ad firmam petram. et solidum litus. Na
tura siquidem ita videmus institutum ut de
bilior innitatur fortiori. sicut vitis vltimo.

Metrum primum et Prosa secunda

hede querui. naufrag' tabule puerul'
matri. **S**ola ipsum preterea scriptura
sacra reuelans decursus mundani regimi
nis a prima voluntate liberrima cui nra
conformis esse debz. Quoadmodum ho
p spez vis irascibilis. sic p hmoi confor
mitate ronalis ordiat et ex psequeti co
cupiscibilis du ita fuerit conformis r b
dita q ipsius et dei sit vnu velle et vna
nolle qd amicitie propu e. videns autē
q irascibilis per impatiētiā pturbatur.
r p ignozatiā seducit ronalis. Deiceps
igit complebit sermo sup impedimētis
hmoi tollendis primū p impatiētiā. al
teri p doctrinam vbi non nulla que in
priorib' dici potuerant inserent. **Do**
nachus Placet qd dicis qm r dictoz
recognitionē summariam et dicē dorum.
lucidum ordinem tradis. **Volucer**
Locutus' ergo de consolatione p patie
tiā recte videor id agere si de modēami
ne zeli inchoauro. hz itaqz zelus inter
passiones vehemētiā multam. **Audi** sa
pientem dura sicut ifern' emulatio. **Pre**
fert isup sibi speciē iusticie quo fit effi
caciōr ad nocēdū dū deuiat. **Quid** ei effi
caciōr ad nocēdū qz familiaris inimi
micus. et qz demoniū meridianū quod
in angeluz lucis se transfert. **Porro** ze
lus rli qnqz significat inuidiā. qnqz odi
um. aliquando imitationez. vtemur hic
zelo put e desiderii vehemēs q quis
icitatur ea tollere que rei sibi dilecte vi
dent' aduersa. **Sic** homo zelat pro vxo/
re ne mechus abutaz ea r hinc zeloty/
pia. mater p filia ne violet. iustus pro
domo dei volens ab ea tollere qcqd vi
derit. scādaloz. **Un** illud e. zelus dom'
tue comedit me. **Cuius** recordati st di
scipuli christi dum eieceret vendentes r
ementes de templo seu domo dei. **Zelū**
hūc vltimū laudauit qui dixit nullū esse
deo acceptius sacrificium qz zelum ani
maz. vere quidē si comitetur ipsum be
niuolentia discretio r constātia. que tria
si deserat aut cōtēnat zel'. recte pparue
rlipm gladio bicipiti i māu furiosi. igni
rursus r fulmini sine obice peruangati
Primum metrum tertij

In q docetur per similitudinē ignis et
fuliginis quantum periculosus e zel'
si non gubernet rōne

Agens flamma rapax libera si manet
Vox suprema domus puolitas vorat
Quo plus absqz mō torrida canduit
Estas fulguribus crebrius emicat
Elisusqz vapor dissipat infima
Est igni similis zelus et estuat
Intus cor stimulans q vehementior
Incumbit cohibe fac teneat modum
Kollidūt in eo se pariter duo
Affectus nimū singulus improbus
Hinc impellit amor hinc furit odium
Zelus nam q rem diligit et colit
Redi non patitur protinus incitus
Ira corripit recta nec inspiciet
Ddit persequitur nec requiem capit
Fingit iusticiam tendit in ardua
Supra posse feror frangit et ruit
Secuz multa trahens q pereunt simul

Prosa secunda tertij

In qua deducitur hoc idem p affectus
humanos dando causam cur zelus tur
bat iudicium velut in somnijs. **Qualis**
preterea zelus esse debeat tam in haben
tibus autoritatē regitiuam qz in caren
tibus ea. **Deniqz** notant' piures eē tur
batue zeli in rectorib'

Monachus

Nonne zel' excusatur o volucer
propter intētionē boni finis eti
amsi leserit vt dū vult tollē scā
dala a domo dei satagens ab hoibus vel
hereses corrigi. vel symoniaz abijci. vel
tyrannidē compesci. nonne suffragatur
sibi verbum christi. **Si** oculus tuus qui
e intentio fuerit simplex totum corpus
tuū lucidū erit. **Volucer** **Audisti**
christū alibi dicentē. **Ecce** venit hora r
nunc e vt omnis qui interficit vos ar
bitret se obsequium prestare deo. quis
tū dixerit q hec intētio reddiderit occi
sores martyriū absqz nota. **Quid** queso
iudeos magl. qz zelus legis atique quā
putabāt chr'z sbuertē velle. **De** qb' apl's
testimoniū phibeo eis q zelū hnt hz nō
fm sciam. **Proinde** multos inuenimus
B v

Libri tertij de cōsolatiōe theologie

ex hereticis etiā hac tēpestate quos se-
fellit talis zelus tollendi scandala a do-
mo dei p hanc aut illā predicationis vi-
am. **D**unc hereses contra primatum ro-
mane eccie q sine ea stat salus. cōtra do-
tationes vniuersalis eccie q sunt vt ve-
nenū effusus sup eaz. omnisq symonie
officina. contra prelatoꝝ statū splēdidū
et amplam familiam q a secularibꝝ eripi
possunt eis omnia. **C**ontra religiosoz
obseruatiā q aduersantē libertati legis
christi et estimant questum pietatē. **C**on-
tra omnem generaliter presidētiā q nul-
lus prescius. nullꝝ exūs i peccato mor-
tali iuste dominatur neqꝝ prelatus ē neqꝝ
q sacerdos qm in charitatis radice sū-
datur vt dicunt titulus presidētie ⁊ ita
de plurimis. **D**ñi enī displicuerūt mores
suborti sunt errores. damnatus ē prete-
rea status qñ displicens in eo cernebat
abusus. exemplo medici stulti destruen-
tis subiectuz dñi conat expellere morbū
Ceterū reminiscaris velim eoz q dies
hesterna disseruit sup turbatiōe iudicij
rōnis. **A**ddit aduena noster exemplū ali-
ud et id plane crebro. **E**xperimur ait se-
pius non nullos q vigilantes/ loquun-
similia somniantibꝝ nihil pene dicētes
quod sibi cohereat. hanc passionem fre-
nesim medici. vulgꝝ phantasiā vel reue-
riā gallice resuerie denominat. **C**uiꝝ cau-
sa ē q phantasmatis rerū incus oc-
cursantibus vtuntꝝ p veris rebus ad eū
positis quemadmoduz somniantes. pre-
sertim illi quos exercere opavigilantiū
compertū ē. q cū expergefacti fuerit in-
ueniūt se deceptos i aliquo suo iudicio
quantuncunqꝝ visi fuerint in somnijs
velut in vigilia se gessisse. **P**rofecto nō
dissimiliter euenit aliquibꝝ vehementer
affectis et passionatis q in vigilia sen-
sibus apertis patiunt aliquid simile dor-
mientibus. **S**ūt ei consopiti et soporati
vel debriati passionū radicatay fumo-
sitate q hꝝ eo tē sibi videant sapiētes ⁊
virtuosi vt vel liberales vel magnani-
mi vel humiles vel valde zelantes rem-
publicā. verūtū cessantibus hmōi passi-
onibꝝ intuent in vigilia virtutis et vēi-
tatis se quasi somniasse ⁊ i aliquo semet

ipso notabiliter sefellisse. **N**empe qbus
erat ex aliqua pte sopitum rōnis iudici-
um adeo q nullis clamoribus ex aduer-
so mouētibꝝ possent aut vellēt exper-
gisci nec suadentibus obedire. **C**ur ita
nisi q simulacra virtutū intus fabricata
p veris virtutibus āplexant in sōmo
vanitatis? vbi mētitur iniquitas sibi de-
cens zelum esse qui furor est. iusticiam
que crudelitas ē. cōrecciōne: que diffam-
matio est. prudētiā: que calliditas ē. et
ita de ceteris. **S**ic ira. sic inuidia. sic odi-
um. sic amor in excellentia iudicium ra-
tionis offuscant. cōsopunt et excecant
q diu durauerint. **D**urant hō qñqꝝ plꝝ
qñqꝝ minus pro varijs hominū moribꝝ
pro consuetudine. p cōplexione: p oc-
casionibus datis aut acceptis. **O**diuntꝝ
refugiūt qui hac spūali frenesi laborāt
rephēdi sicut lethargicus expgisci. sper-
nunt alioꝝ consilia. nempe qui plꝝ alijs
sapere saltem in hac sua re acutius q
circūspicere diffinitum apud se retinet.
Eos preterea qui se non sequuntur cul-
pant vel de negligenti torpore circa ea
q dei q reipublice sunt aut de dissimu-
latione vel inordinato timore criminā-
tur et rident. **C**urrūt tēqꝝ alinus indomi-
tus in oē precipitiū: relinquēte eos in
manū consilij sui deo irato q supbis re-
sistit. **D**onachꝝ. **N**oui tales aliqñ qles
erāt opinor simeon et leui qꝝ a pꝛe ma-
ledictus furor q pꝛinax. et i dignatio q
dura. **S**ꝝ q pacto veri zeli pgnitio psta-
bit audire desidero. **V**oluer. **C**lerū
zeli eleuate ppꝛie q descripsit q dixit il-
lū. **C**omedit zelꝝ domꝝ dei q scādala q vt
det in eccia tollē vult si pōt. **S**i nō pōt
tolerat et gemit. vulgata hō regula hꝝ
Illō possumꝝ qd de iure possumꝝ. vbi
nouerimus plurimū infesse i eo q zelat
si fungit autoritate iudiciaria. aut sica
ret illa. vtrobizqꝝ tñ obseruanda lex illa.
Iuste qd iustū est exeqꝛis. **D**onachꝝ.
Ellē separatꝝ sꝝ his fimo fiet. ⁊ pmo d
zelo sūgētū publica pꝛate. **V**oluer.
Fiat ita qꝝ infidijs expositꝝ ē iste zelꝝ
accipe. **I**nsidiatꝝ impotētia ppter quam
tubet sapiens. **N**oli velle fieri iudex ni-
si hꝛute valeas erumpere iniqtates. **Ju**

Prosa tertia et metrum tertium

dex itaq; qd aliud agit proferens sniaz
 cuius executionis no hz facultatez nisi
 iusticia exponere vel contēptui vel dis/
 crimini? **I**nsidiat ignorātia eorū q stas
 requirit esse cognoscenda. hoc in p
 latis plurimis respectu legis euāgelice.
 hoc in seculi iudiciis quo ad ciuiles p
 stituciones inuenim⁹. quales eē dānabi
 les mechanici monstrāt inter quos nō
 recipitur nisi qui in arte sua peritus est.
Turbat etiam in aliquib⁹ litteratis hūc
 zelū defectus experientie q circūspice/
 re facit oīa vt tandē eligat neduz id qd
 de se licet. sed qd expedit id est qd expe
 dite sit. attēta circūstātiarū q̄litate **Tur**
bat alios inconstātia psecutiōis eorūz
 q bñ p̄cōsiliata. cōclusa. incepta q̄ sunt
 quos vel ira suboriens vel human⁹ ti/
 mor infortunij contra se vel affines de/
 iicit a cathedra iudicij. **Q**ue cōtra p̄tina
 cius obfirmant alij in male p̄cōsiliat.
 et ceptis fatuo quodam pudore vici ne
 vinci videant exemplo militum q̄s in/
 certam vltro mortē vitiosus fuge pu/
 dor impellit **Q**uid existimes preterea
 de consiliarijs mendacibus et corrupti.
 a quorum seductione vix aliquis in po
 tentatu cōstitutus securus est **Q**uid de
 notarijs et promotorib⁹ sed regerit cul
 pa in eos qui tales eligūt nec corrigūt.
 qui sola insup sibi placētia dici volunt
 qualis erat **A**chab. veruz est q̄ppe illud
 sapientis. **P**riniceps qui libenter audit
 verba mendacij oēs ministros hz impi
 os. **E**fficacissimū insup corruptiūz ze
 li boni et debiti notat scriptura cū expe
 rientia eē munerū receptionem a manu
 lingua vel obsequio. vnde sequitur ac/
 ceptio personarum/ simili p̄ reatu dam/
 nans vnum: absolvens alterum q̄ oīa p
 hibuisse legitur cognat⁹ moyli dū eidem
 optime. policie formaz describeret **S**ūt
 qui se sufficientē existimant rempublicā
 regere si constitutionum onera multi/
 plicauerint **S**i sniaz penales vt excom
 municaciones fulminauerint. maneat
 et ipi negligentes similes facti pedago/
 gis reprobis q negligentiā suam et igo
 nauiam purgare se putant si pueris su/
 is comminationes crebras indixerint si

verberibus eosdem affecerint **I**nuēies
 alios suis ita cōstitutionibus posituis
 inherētes vt nullā epikeie virtutez ad/
 mittere velit sciant aut possint apud q̄s
 summum ius sepe summa iniusticia fit.
Alij passim hac epikeie vel equitatis re
 gula sic abutunt q̄ nihil in legibus. ni/
 hil in constitutionib⁹ et regulis suis ma
 net stabile. cum tamen precipuz cuius/
 libet policie etiā in monasterijs regimē
 ex rationabili legum suarum stabilitate
 resulet **A**mplius quid de pueris scan/
 dalo sisq; moribus censendum est ex q̄
 bus redditur contēptibilis tam vita q̄
 auctoritas regitiua. vnde cōsequēter in/
 obedientia sbaitoz puenit. iuste prois⁹.
 vt in eo dñi puniant in q̄ delinquit **A**
 dam i exemplo ē cui in deū peccanti sa/
 cta sunt omnia p̄ sbaita rebellia. simul
 et aduersa. ita etiā vt caro p̄tina **Q**uid q̄
 aliquā peccata subditoz redundant in p
 sidentes? nec mirū dū p̄sortes sunt in ma
 licia committēdo vel omittēdo. sic **D**e/
 ly legum⁹ ad filios **I**llū hō magis stupē
 dum. exempli grā in Moysē qui rector
 p̄tiosissimus extitit cuius hec verba sūt
Nec miranda ait indignatio i populuz
 cū mihi q̄s irat⁹ dñs p̄tē vos dixit **N**ec
 tu ingrediens illuc. nō dubiū i trā p̄mis
 siois **D**onach⁹ **D**urus ē hic sermo
 p̄ regentib⁹ o volucer. durus fateor: a/
 deo q̄ b̄tōs predicare cōpello: illos qui
 solitudie cōtēti sūt quales papa **G**rego/
 ri⁹ suspirauit hñtes hāc a deo grāz q̄ ab
 soluti sunt a vinculis publici regiminis
Preconiū itaq; suū canam⁹ placet

Secūdum metrum tertū. dactylicū archilochij cum tetrametrum vt illud

Puro clarū lumie phebū
In q̄ laudat vita solitaria sibi vacans
Monacha claustrī vita recludens
Semet septis mortua mūdo
Cuius regimē ferre recusat
Pompas q̄ suas deserit omnes
Animum superans imperiosa
Regnat. celle condit antro
Regio fit ei mātio celi

Libri tertij de consolatione theologie

Nil sibi vane gloria laudis
Nil fallacis gratia fame
Garrula palpans lubrica nec spes
Cōplacet horret ferre tumultus
Trepidusq; metus anxia vota
Qualia medijs viribus errant
Nanq; assiduis turbine vasto
Ceditur curis publica vita
Que presumit debilis in se
Voies proprio ponere dorso
Quorum nugas crimia fraudes
Lites rabidas vulnera mortes
Anxius portat calculus arta
Dandus supest cum rōne
Quid tantis uiuat vltro periculis
Subdere vitā mox periturā
Scrupulosq; pati iugiter acres
Introvermem cor lacerātez
Ludicra vana q; quanta recrescāt
Quot crudelia turpia feda
Daurit sens^{us} dyscholus extra
Unde cor vrit zelus amarus
Vel dolor asper dira vel ira
Siue libido sordibus oplens
Nonne fenestras claudere mortis
Prestat et vti sensibus imis
Telica cernere mente pudica
Quā non turbat seua remordens
Extersa populi cura recepta
Fera mors sibi fit ianua vita
Sua spes Iesus est: viuit in illo
De sanctorū q; coluisse
Demunit meritis et prece fidie

Prosa tertia tertij

In qua fit sermo de illoꝝ zelo qui non hnt regimē aliqd publicū do cendo s; quibusdā regulis qualiter et vbi debeāt vti vel non vti zelo suo

Monachus

Ude volucer. ne dū claustrales vitā extollis sis iniuriosus rei publice q; p̄ret vtiq; sine rectorib^{us} S; neq; caret ista vita suis periculis. suisq; tērationib^{us}: tāto maior: ib^{us} q̄nto colluctatio crebrior aduersus principes tenebrarū mūdi huius habenda sibi ē r plus q̄ humana Deniq; scit dānati onē serui pigri q; talentū sibi creditū ab

scōdit in sudario. pōitq; lucernā sub mo dio. nā sapia abscondita et thesaur^{us} inu sus q; vtilitas in vtriusq; Dandam q; de vnicuiq; de proximo suo: quē peren tē q; nō saluat dū p̄/occidit Volucer
Dic ē crede mihi laque^{us} magnus q; so let zel^{us} improb^{us} seducē plurimos vt am bulēt in magnis r alienis a se. nō s; sci etiā. magna q̄ppe sibi videt ois p̄suptio
Qua super re multuz diuiz n̄ aduena secū q̄sinit theologiā q; cōsultit Do nach^{us} Ideo audire cupio qualiter hec zeli deceptio cognoscenda declināda q; sit ab illis q; nō dū administratio publi ca ligatos detinuit. imo r q; h; religio: ne mūd^{us} eos p; hac seductioez resorbeat quales inuēti sunt aliq; eo dānabiliores q; p̄mā fidē irritā fecerunt Patiunt aliq; nō pauci noxias inq̄tūdies sūmurmurātes q; dona sua nequeūt in alios t̄ns/ fundē. docēdo. consulēdo. monēdo. diri gēdo iuxta datā sibi sciam. moleste ferē tes oia sūū q̄ dicent. vt qd p̄ditio hec q; nō habent q; doceat eos iter rectū. q; p̄stituat me doctore sup eos vel ad eos!

Volucer Est vt dicit q;busdā q; vti nā docerēt se p̄mit^{us} ad sobrietatē sapē q; alioꝝ fieri doctores tāta auditate desu derāt vt cognoscerent q; rōne zelus su^{us} moderād^{us} ē et quib^{us} termis coerend^{us}

Monach^{us}. Expediit ne quasdā sup hac re dari regulas breues et solidas
Volucer Expediit accipe. r i p̄mis cer tū habeto q; p̄tātē regitiuā i ecclesiastica hierarchia si superior nō impōit r iuz eē/ nemo laudabiliter r tute suscipit vel exercet Tal^{is} nimirū se glificat r igerit n̄ vocat^{us} a deo t̄q; aaron. primūq; locū ve niēs ad nuptias impudent^{er} anticipat de scensur^{us} cū rubore. auditur^{us} eē q; te p̄sti tuit iudicē sup nos! Itaq; sarcinā hāc si nemo imponit dicit Aug^{ustinus}. vacādū est ocio p̄q̄rēde veritatē. adde uel studio p̄rie salutis Neq; enī de^{us} indigz auxilio n̄ro p; salute alioꝝ vt secū laborem^{us} nō vocat^{us} Ampli^{us}. p̄tātē regitiuā nō p̄seq̄t aliq; ex solo titulo scie vel eruditionis vel caritatē. imo nec ex p̄ceptioe licētie m̄grā i theologica facultate q; licētia n̄ obligat se suscipiētē. s; idoneitatē eius

Prosa tertia

monstrat Proinde patet hanc regimini
si superior legitimus sit deus. sit homo. ius
bet et imponit: oportet recipere quan
do pro auditas recusationis casus ut in mo
yse fuit et Hieremia superior est in snia
Refutatem enim quid excusaret ab in
obedientia nisi pro forte iudicium quo
sibi videtur indigno tali missione. Sed superio
ri subijcere conuenit nedum proue voluntas
tis affectum sed etiam intellectus sui iudicium
Alioquin pusillanimitas ista specie humi
litas se pallians arrogancia dicenda est
eo periculosior quam sibi videtur humilior et
quam sensum suum preferre non dubitat sen
sui iudicio quam superiorum. Subinde praes
tem regimini pro aliquo vel petere vel ap
petere homo sibi bene conscius quod non pro
esse sed prodesse vult. scit. et potest. tan
tissimo caueat ne mentiat ut sepe sic
iniquitas sibi Arbitror sed interdebat aplos
Qui episcopatum inquit desiderat: bonum opus de
rat. Sed ut iniquitatem abijceret: subiicit
Oportet autem episcopum esse sine crimine. etc.
Sic Isaias domino querenti quem mitteret
respondit. Ecce ego mitto me. vix se iam
ardenti calculo purgatum cognouerat.
Poterat haec praesertim appeti quam pro
ores ad martyrium qui praesidebant ipsi tra
hebant. hodie vero suspecta nimis haec
appetitio ne gignat eam non zelus aiaz sed
vel presumptio vel ianis gloria. vel am
bitio. vel inertia. qurens in ocio laute vi
uere. vel cupiditas ditare: qurens carnem
et sanguinem. aut demum in experientia
praesertim huius regimini dans audaciam de
viribus propriis. sibi quam blandiens quam effi
caciis ceteris. euelleret. quam destrueret: pro
deret et dissiparet et edificaret et plan
raret. Exptus vero longe videbit aliter et
metuet. videbit quam peruersi difficile cor
rigunt. et stultorum infinitus est numerus.
videbit opera dei quam nemo possit corrigere.
quem ille despexerit. Videbit quam de pro
ditatis secum et dictis tunc faciam sed tunc faciam
illud. fiet quam postmodum. neque hoc neque il
lud. Videbit se longe fieri et confundi
ab expectatione sua et velut a torrente ra
pido aliorum ac ratum erat trahi. Animad
uertet denique aliquanto facilius esse spe
culantem in cella vel studio describere sed

bi puterum boni regimini modum in
re publica quam exequendo practicae. Do
nachus. Quid de hominibus censet nostre
etatis: querentibus expectationes ad be
neficia quibus annexa est aliorum cura. Pro
quibus vel adipiscendis vel retinendis
se litibus inuolunt sumptibus quam sum
munt. Voluerit. Viderint ipsi qualis
sua sit intentio et quem sibi finem proci
paliter constitunt. Potest itaque fieri ut idoneus
aliquis seruire deo in regimine publico
querat. illud intendens ex consequenti. et
etiam secundarie sustentationem vite. proue suf
ficientem habere quatinus absque mendicitate vel
improportionato sibi latere seruiat in his
statu liberiori quiete deo. Nec est leuiter
imputandum symoniace prauitati. Sicut
nec dum frequentantur in ecclesiis hore car
nonice ad recipiendum distributiones
quotidianas et solitas. Aut dum vicarius
deseruit vni cure suscipiens in stipendi
dium. Dignus est operarius mercedem et
cibo suo. Dicit apostolus. Sic profiteri aliis vi
tam claustralem rationabiliter intendens il
lic sufficienter sustentari. alioquin non in
tratur. neque tamen symoniace est dum intentio
principalis est seruire deo et sustentatio
vite est ad illum finem et sub illo. ubi autem
vnum propter aliud. iam non duo sed vnum sunt.

Donachus. Appares loqui fauorabi
litatem in excusationem symonie quam tanta seue
ritate decreta danant. quam ampliare ita
nituntur aliqui quam pene nihil apud ecclesiam
cos inueniret si vix sentiret a symonia
non infectum. Sed huius interit omisso cum mult
tis: que magis scholasticè tractanda sunt.
proferre quod cepisti de zeli moderatioe pro pa
tentiā respectu fratris correctiois. Vo
luerit. Correctio fratri cuius sit opus elemo
sine spiritualis datum sed affirmatio procepto.
Si peccauerit in te frater tuus. etc. Si qui
de obligat: sed non pro spiritu. Omittenda quippe est
dum probabiliter apparet quam fieret vel frustra
vel in deteriorationem corrigendi. Hoc autem
probabiliter estimat de peccatis ex malicia
et consuetudine pueris. non ex ignorantia. Sei
cus in correctione iudiciali ubi propterea
scandalum illi quam puniri debet. quam fit pro salute
nedum illi sed totius reipublice. et ut pro
sceleris: cedat alijs in exemplum. Potest

Qua sorte vocat te deus hanc tu
Contentus agas. nec hianti
Zeles aio noua vota.

Que sunt aliena relinque.
Tractet quibus e data cura
Non te nociuis preme gratis
Sis sufficiens tibi queso
Nec te coquat alterius fors
In se retinet status omnis
Quicq; miseru: graue: duruz:
Quod scire stat? nequit alter
Experta feret lentiore

Nota q; magis ope filius
Febrem patiens modo dextruz
Dutat latus huc/ modo leuū
Nunc ventre cubat/ modo dorso
Dnc pace caret. quia secum
Fert intro malum. suus omnis
Idcirco locus grauis angit.
Se corrigat et parit intra
Pacem sibi det q; quietem
Qua non aliter potiet
Gratiū referas dño cor
Qui dona dedit sat abunde
Statis eis sine culpa
Sic proderis omnib' apte

Prosa quarta tertij

In qua declaratur quomō solitarius
pōt oibus proficē. Deū subiungit ser/
mo de paciā q; in ea psolatō theologica
reponatur

Monachus

Qua rōne fiet o volucer vt so/
litaris oibus pficiat? **Vo-**
lucer **N**imirū bñ viuēdo. **An**
ignoras q; oē pecēz offendit nedum deū
sed oēm impio suo seditā creaturā? que
idcirco armat et pugnat cōtra insensat
tos. **N**ocet p̄terea nedū peccanti s; toti
hoīm communitati q; est velut vnū cor
pus t̄q; acies ordinata cuius non p̄t si
ne lesiua debilitatione quātulacūq; ps
vel mortificari. vel eripi qualiter fit ex
peccato cuiuscunq; **H**ic ppende virtus
tē vnū multo magis oib' pficē. vñ sum
psit ortū psalmiste verbum **P**articeps
ego sum oīm timentū tez custodientū

mandata tua. **V**is insup scire quantum
segregat? et orās sit vtilis. moysen orā
tē in mōte dū pugnaret israel inspicito
Deniq; q̄s nesciat vitia efficaci? orōne
q; poratiōe vinci? **S**olitari? x̄o liberi?
orat q; occupatus **T**olle orōnes timen
tium deum. qd pderit obsecro labor fa
tigantū se. vel predicādo vel monendo
vel corrigendo. qñ medicos etiam mo/
net sapiens orare vt opa dirigat sua de/
us? **P**ēset ergo solitari? quātū pōt cor
rigē delinquentes absens et tacens si bñ
vixerit et orauerit. taliter eī et nō aliter
sibi datū ē tollere scādala ab eccia si cre
bro ingemuerit iuxta visionē ezechielis
de habētib' signū thau in frontib' suis
Penset quantū difficultatis habeat ex
terior correctio quātū solicite turbatio/
nis. puto gaudebit eligē p̄tem marie se
dētis. non marthe ministrantis. deseret
q̄relā puerse ad marthā q; nō sollicitū.
nō turbatū erga plurima reliquerit euz
Jesus. **I**taq; si corp' p̄uūz vniciū vix
aliq; sufficit obediens reddē suo spū q;
tidianis increpationibus continue mo
nens illud z castigās. quid censendū pu
tas de tot corpib' tot capitib' tot spū
bus alienis nec coniunctis? **S**perat ali
q; se correcturū hos et illos x̄bo suo.
dicat sibi p̄mit? se q; corrigat si valz. z
dū n̄ poterit hūm? sapiat **N**ec si reco gi
tauerit acriter secuz solitari? grās agat
deo q; nō imposuit hoīes sup caput su
um. miserebit q; constitutis in publica
prāte. nō indignabit. nō emulabit **A**ttē
det qd dñs ad **J**ob dixerit. **S**i hēs bra
chiū sicut de'. tū voce sili sonas. dispge
supbos ī furore tuo. z respiciēs oēz ar
rogātē hūilia. vbi docz apte op' h soli?
dei eē **H**ic p̄ ps̄. iubz **N**eq; zelaueris fa
ciētes iniquitatē **Q**uia nec imitandi s; ta
les nec sp̄reto d̄nūt? istituto ordie cor
ripiendi **Q**ueris exercē zelū p̄ peccōres
queris eos de terra perdere dabo tibi
antidotuz sine verborū strepitu. sine vir
ga. sine carcere. sine flagellis. aut vul
nere. sine tuo periculo. **B**ene viue tibi
et pro alijs orans. ipos tolera et geme.
nihil aliud tibi concessum est. **S**ed in

Libri tertij de theologie consolatione

de gaudeas. qm̄ alleviat^r graui fasce. cur aliene misceberis rixe. cur alienum iudicabis seruum. cur talento vis uti in nō tibi concessos vsus quod palam ē aburri? Deminueris illius qui pecūias alijs partendas recipere noluit cauens sibi tam ab inanti gloria q̄ a periculo distributionis vt sit inique ab ingratitude et remurmuratione recipientium et nō recipientium ab sui oclij deniq; detrimento **Monach^o**. Suades salubriter patientiam in zeli moderatione suscipiendaz vnde consurgit consolatoria. quies multa. presertim his quos susceptū nō ligat officiu; **A**dderes vellem aliqua super eadem patientie virtute. **E**t in primis cur dictum est. patientia op^o perfectum habet **V**oluerit **S**cis perfectionem hominis in dei dilectione super omnia et propter se constitui **I**deo finis legis dilectio **P**orro quis nesciat veram dilectionem non in prosperis s; aduersis inspicere. **A**dversitas nempe sola probatrix ē si quis in prosperitate verus amator sit. **V**enit ad te deus cum auro et argento. cū sanitate. cum honorificentia. cum quiete a tentationibus in tuis et iouis. recipis eum. laudas. gratias agis. dubium mihi est si munera dei nō deum diligis. **I**taq; qui deum vel amat vel in eo sperat pro commodo temporali. tolle commoduz desperabit et odert. venit de^o in comitatib^o his oibus. s; cū pauperie. egritudine. tribulatione. si p̄stas in amore. si in gratiarū actione. modo opus amicitie perfectum ostendis ad deum quando nec dolore nec inopia pressus discedis ab eius amore **N**eq; enim dolere vitium est sed propter dolorem nihil vitiosum committere laus ē egregia **S**unt apud philosophiam vere splendide q; suasiones ad patientiaz. hec vult animum reddere sui compotē liberumq;. vicia reprobare. laudat q; virtutes. ostendit omne peccatum facientī penam esse. omnis autez virtus magnū sui premium est. **A**ddit malos esse impotentes nec adipisci quod cupiunt **B**oni vero desiderioz suozū quibus appetūt

summuz bonum compotes sunt. **N**am participatione diuinitatis dii sunt **D**ocet rursus fortunam omnē bonaz esse. et q̄ sepe plus aduersa q̄ p̄spera p̄dest **D**e nique nulla pōt in inferiorib^o mutabilibus et caducis bonis atq; fortuitis inueniri vel hauriri felicitas: que sufficitiam: que potentiam: que reuerentiā: celeberrimā: leticiā: stabiliter veras donet **S**pectiosa quidez sunt ista ait **B**oetius ad philosophiam. cum tñ cū audiuntur oblectant. sed miseris maloz altior sensus est **O**uidenda fuit per theologiaz altior felicitas. quam petere. et infelicitas oīno pessima quaz refugere deberem^o. in cuius respectu p̄ntez mortē nō eē timendā astrueret. **N**olite timere ait eos qui corp^o occidunt. s; eum qui pōt animā et corpus mittere in gehennā ignis **C**ū enīz triplex sit maloz pena. quedā contracta. quedā inflicta. quedā p̄missa. **P**rimā plurimi nihil pendunt nec aduertunt. quā philosophia tñ recte p̄bat magnā eē. q̄ priuat aiā magno virtutis bono. tollens ab eo modum sp̄z et ordinem **I**nflicta pena q̄ sensum doloris infert plus extimescitur et fugitur. **T**ertiam vt prima non attendit peccatores dum in penam priorū p̄ccoz p̄mittunt iusto dei iudicio ad alia et alia crebro labi **T**heologia nō christianorum phie doctrinas si recte si vere sunt si salutare: approbat. vtens eis iure suo et catholicas reddēs. si tenebrosiores sūt illuminat **S**i noxijs erroribus mixte se separat preciosuz a vili. illud retinens aliud extirpans. qm̄ nihil inquinatum nihil sordiduz. nihil falsuz vel notum secum intrat. non sistit in p̄sideratiōe sola mutabilitatis infra labētū rez: invariabilitate sortis hūane. in inspectione fallaci eoz oīm q̄ mund^o inferior ostentat q̄ sunt ditie. opes. dignitates. regna. gloria. voluptates. que frequētius recidunt in contraria. **E**rigit se confestim altius respiciens verā beatitudinis formā non simulacrū quoddam vel idoli beatitudinis quale stoici ponere visi sunt in honesto. qd̄ sui ipsius premium ē. p̄ cui^o

Prosa quartā

observatione mors voluntaria etiam p/ p/ria manu (sicut egit Carho) fm eos q/ri pōt quā esse viā breuē et expeditā h/ mendaciter dixerūt ad libertatē. Sileo de porcinis voluptatibus epicuri. Sz neq/ primi boni sola contēplatio qualē locus est Aristl. dici pōt. sublimioz et eternā dat theologia. In cui/ aspectu monstrat momentaneū et breue hoc tribulatiois/ supra modū immensū glē pōdus opari in nobis. contēplantibus nō ea que vident h/ q/ non vident. Ostēdit ex aduerso miserā inestimabilē sine caricurā qualem nullus philosophātium cōcepisse visus ē. Quid at grauitatis habere censebit pena temporalis quantalibet/ eterne vite et morti collata. min/ certe q/ ictus leuis virge ad suppliciu/ capitale vitādū et regnū cōsequēdum. Ecce p/ōatur vtrunq/ puerulo. quera tur quid eligere duobus. mortē pati vel virgā. non dubiū quin virgā. Orabit etiam flens si negēt ei. timens et horrens. p/ostum sibi e diuerso vel suspendium vel incendium. Hinc pueros du/ flagellant et clamant ridere solem/ tenentes. puto illā sapientis suam. virga euz cedis et a/am eius ab inferno liberabis. Nos hō grandiusculi pueri gemim/ ex/ candescim/ murmuram/ ad modicū dei flagellū. Illudq/ p/ impatiētā rumpim/ vt possum/ q/ non ab inferno similiter liberare nos q/ rat pater noster de/. Tribularis quid putas tibi theologia sua/ sura sit. Serui deo. sanctos q/ suos et s/ctas honora. prosperaberis in seculo delitjs diuitijs. pace gloria frueris ad votū. Sic videlz docebit sapiens. Fili accedens ad seruitutē dei. prepara a/am tuā ad tentationē. Sic ap/ls. Dēs qui pie volūt viuere in ch/ro persecutionē patientē. Sic christus dicens. In me pacem. i mūdo p/ surā habebitis. Sic sancti sancteq/ omnes exemplo monstrarūt. Expedandum ita ē. preparād/ anim/ ad tribulationē q/ nobis vtiq/ talis fiet qualis anim/ erit vtētis. demerim/ millehsis mortē et inferni mortē. eruet nos si volum/ tribulatio. Si nolim/ puniet nos bis i id ipm. Itaq/ omnino impossibile ē nō

flagellari. vel hic ad p/riam. vel in futuro ad exterminationem. Respiciam/ sp/ ad d/um flagellantē. Ad p/riam miaz/ cor rigentē. Si vere non vane. non simula torie non velut in somnio ch/ustiani dicimur et sumus. Neq/ ei venire potest aliunde tribulatio. tenz quippe ligatum leonē infernalē ne furiat quātum vellz. non ille sed detinens euz rogand/ ē. nō aduersarius quiuis alius. sit hō sit bestia. sit ignis. sit aqua. timend/ est tumeatur moderans illa deus. Et hic oriet magna securitas. Nolo dicat hic aliq/ non tentabo d/um aduersus illa que natural fert actio. Liberrim/ enim nature rector ē de/ vtens illa. put libet ad salutē electoz ad commoditates se diligētū quales enumerate sunt a pphetis et sanctis diligenter. Erudit per flagella purgat et medet. doctrinas in scripturis multiplicat. qd/ prophete quod boeci/ qd/ Licer/ ro cū ceteris insinuant. Compellit it/ra/ re vocatos ad nuptias lacerans alteri/ tunicam. illius crus frāgens. huic oculū eruēs. aliū m/ācū reddēs. septit vias malas spinis ne quis ambulet p/ eas i interitum. Tribularis. et tentaris. Ita communis est sors omnium viuētium. Hō/ mo quippe nascitur ad laborem. si demeruit te equo animo id ferre equum est si tibi bene conscius es. gaude. q/ maior te merces manz. Quid preterea q/ absq/ tentationib/ nullo pacto presens vita ducitur que milicia est. tolera quam habes q/ dum deerit certus esto. succedet altera tibi fortassis asperior. Crede non eiecit hominē de/ ab orto voluptatis vt hic nouam constitueret h/ in labore viuere et erumna. Aufers ais mihi pacem. mihi gloriaz. mihi diuitias. mihi felicitatē/ nō aufero. sed inuito/ monstrās viāz. q/ p/ pressurā mūdi pax. p/ infamiā gloria et p/ inopiā diuitie. p/ luctuz et miseriam beatitudo (qd/ ē oē bonuz) comparantur. Ad extremuz pro presentī die et re quā agim/. Sol enim declinior silentiū suadet carmē accipe.

Retz quartū tertij

In q/ pōit vtilitas patiētie s/ exemplo

Libri quarti de consolatione theologie

Job afflicti

Inter coeuos Job vir honestior
Multa resurgens prole beator
Simplex tremiscēs te de' optime
Rectus fidelis criminis inscius
Gentes coas exuperans nimis
Gazais et amplo velligero grege
Bobus camelis atq; laborib'
Aptis asellis plurima turbaq;
Scruiere debens magnifice fuit
Talem flagellis expetijt sathan
Tentare duris non aliter valet
Vlti malignis viribus vspsiam
Vt det supremus fas dñs sibi
Laxis habentis hinc furiosior
Tradit ruine prinus oia
Septena proles dum bibit ac edit
Tres et sorores obruit hos dom'
Conuulsa venti turbie funditus
Job vero vna rupe manetior
Ferri recocti robore durior
Spes cuius alte fixa petre fuit
Supplex deo mox lumina dirigit
Grates rependens religiosius
Si que dedisti vix pereant ait
Fiat voluntas iure de' tua
Vinc edocemur cuncta per aspera
Ad que misellos currere conuenit
Quis deprecand' nā de' vnic'
Sontes repurgat trux tribulatio
Ac innocentes roborat pbat
Cuiusq; dicat mēs bene subdita
Que commodasti si repetis pater
Grat' libenter restituo: cape.
Vltis p latrones ense vel ignibus
Aufferre: lino. gratius accipis
Vt forte q; si pauperibus darem
Si te vocantē non satis audio
Compelle vestes dilacerās trahe
Demun: prout vis dummo sim tutus
Explicit tertius

Incipit liber quartus Prosa prima

In qua loquit de trepidatione conscientie humane respectu iudiciorum dei. Et quod nihilominus labores assumendi sunt pro republica et adiutorio aliorum fundando se in doctrina sacra

Monachus

Deteritis diebus locutus es o volucer quemadmodum pegrin' nō suā in theologia qrit consolationē in oib' q circumstant eū tribulationib' nunc p tuā fidē edicito nūqd non penitet eū plurimorū q vel in francia vel in generali cōcilio gessisse meminit modo circa cessionē et eiectionē contēdētuz de papatu: scribēdo de ptate pccij. mō circa cās fidei eā pferim q detestat homicidia sine legitima auctoritate perpetrata cū sequelis suis. Que cā totius penitentionis inelytū frācie regnū discerpentis. vt aiunt seminarū fuit. q. uis aliam dent alij cupidinē effrenē dñandi vel vindictā expetēdi nunqd nō aliquibus saltē scrupulis sua pscia remordeat.

Volucer Quis gloriabit o monache mūdū cor se habē. q. s. dixerit innocens et mund' sum. Quis nō pccit' sibi iudicij dei terribilis i pccij sup filios hominū nō trepidauerit? **H**ic afflicto Job Verebar oia opa mea ait deo sciens q nō pceres delinquētē. Et iterum. si voluerit meū pccēdere nō potero respondē vnum p mille. Cui conformis ē orō pphetica. Non intres i iudiciū cuz seruo tuo dñe. q non iustificabit i pscatu tuo omis viuēs. Et rursus. Si iniquitates obseruaueris dñe. dñe q. s. sustinebit. Porro qd. **I**stas se eū ceteris iuolucis sibi q vilescens. hūili pscidē pccitulerit legim'. omēs iusticie nre tē pān' menstruate. Quis igitur iusticias suas velut gloriabund' ostētauerit deo plus q; pannū cōfusiōis sue mulier viro. que deniq; nō exterruerit apostoli xbi dicētis. Nihil mihi conscius sum. q nō in b iustificatus sū. Causā reddidisse videtur sapiēs. **T**imide sunt inqt et incerte omnes puidētie nre. Et alibi. **P**raui cor hois et inscrutabile q. s. pgnoscerit illis.

Monach' Quid igit agit p serenatione conscie sue vt deo sit in pace loc' su'. ipeq; dormiat in id ipz. **V**olucer **D**octrinā cōsulit quā theologica tradit

Prosa prima ⁊ Retrū primū

schola. iudicat aliter agendū esse de scrupulis inquietis orientibus ex his que p̄terita sunt. Aliter super his que agibilia futura respiciunt. fatetur ex p̄teritis profecto se timere neq; timorē hunc abijcit. Auget potius coram iudice deo: ita tamen ne desperet sup̄ m̄ia eius s; in solidiorē spem allurgat. formidat ne forte posuerit sibi laqueos inimicus latentes et abditos in via hac veritatis qua ambulabat. Neq; enim dubius s; certissimus est id ipsuz quod prosecutus ē veritatem esse catholicā. Cuius oppositos errores impios atq; pestiferos exterminari querebat ordine iudiciario. Ita enī se iudicat obligatum firmiter credere ⁊ nullatenus dubitare de noticia ac intellectu diuinorū preceptorū. Alioquin se si delem quo pacto reputaret. Cū scriptuz sit dubius in fide: infidelis est? qd̄ utiq; veritatē h; duz q; illa dubitat que per eruditionem sacre scripture certa tenet ⁊ explicita fide tenere. Neq; enim generalis suffecerit credulitas in multis nisi particularis affuerit. plus aut minus iuxta personarum ⁊ eruditionū qualitatem. Verum si iuxta hoc iter veritatis posuerit scandalum angelus sathane q̄ se transfiguratur in angelum lucis non ita est vsquequaq; certus neq; sit si scuto veritatis ita protegerit eum deus q̄ timere non habuerit a timore nocturno. a sagitta volante in die a negotio perambulante in tenebris ab incurso et demonio meridiano. Demoniuz plane meridianum dixerunt sancti quod et fallit et sub specie tamen boni non qualiscunq; sed magni boni fallaciam tegit. Hic ē laqueus magnorū viroz dum magni nō humiles sunt in oculis suis dū proprie magis q̄ aliene innituntur prudētie. dū extollunt se in cogitatione sua sicut taurus: dū preterea sic agūt quasi facti ⁊ si nō verbo dicerēt manus nostra excelsa. et non dñs hec oīa fecit q̄ppe dum p̄uenire monitiones suas arrogātia sup̄ba non subsequi in humilitate lachrymis ⁊ māsuētudine sepius inueniunt. Deniq; supra modum terribile est illud sapiētis tonitruū. Est via q̄ videt homini iusta

et nouissima eius ducunt ad mortē. Beatus igitur vir sapientis testimonio q̄ sp̄ est pauidus. q̄ nisi in timore dei se instanter tenuerit: cito subuertet domus sua. Noli propterea mirari Donache si tales inter recordationes positus pauet ⁊ extimescat p̄sertim cum perfectā charitatē q̄ foras mittit timorē non se p̄sumat adeptum vtinā h̄re se cognosceret minimam vel imperfectā. Donachus. **Exterruisti me talia d̄ timore dillerēs. et in hos me trulisti scrupulos dubie q̄stionis si p̄ prosperitate reipublice. si p̄ defensione veritatis catholice. si p̄ erratū vel delinquentiū correctōe quibus hoīm se debeat exponē sed sedere solitariū et reputare sapientē esse q̄ non curat in cuius manu mundus sit. Nā si bene precipiunt qui docent nihil esse agē dum qd̄ dubiuz est an bonū sit. exponit enī se periculo. Et qui amat periculuz dicit sapiens: peribit in illo. Quis audeat sub tanta rerum humanarū incertitudine quidpiāz deinceps palam p̄sequēdū amplecti. Volucer Audebit si certus fuerit ex doctrina sacra q̄ fundata sit in iusticia fidei prosecutio sua p̄ qua certādū est vsq; ad mortem corporis vel in anima deterius moriēdum.**

Primū metz̄ iiii

In quo dat ratio cur de^o legē naturalē dedit in scriptis lapideis. de h̄ic in enāgelica lege repetiuit

LEX in tabellis a deo binis olim insculpta petrinis. ē p̄tinēs decē precepta nature qd̄ idcirco fuit legem q̄ impressam p̄ indelebile lumē p̄ nostris in cordib; fuscauat. Nox criminum nubesq; flagicioz obscura nec non p̄tinax suctudo que prima circa vera mentiri facit. In moribus secte docent hoc impie. Illuxit ergo summi velle p̄ fidem. Rursus iubens signis et in miraculis. Mādata serues hec dei vigil tui. Si non mori vel perire funditus vis.

Prosa sc̄da quarti

In qua ponit diffuse distinctio de tri/

Prosa secunda

certitudo moralis ex euidencia demon-
strationis sed ex probabilibus cōiectu-
ris grossis et figuralibus magis ad vnā
p̄tē q̄ ad alteram. **T**alem certitudinem
si penitus negauerint academici. si nō
eaz preterea sufficientē dixerit ad aliqd̄
moraliter operari. viderint qua ratioe
presumpserint aliqd̄ vel agere bonum
vel omittēre malū. **C**ōformiter ad iudi-
cium rationis quale debet eē certum si
eēt certa est in se virtus. alioquin v̄r̄
non est. **D**onach? **A**nimaduerto vo-
lucer qm̄ ex prima certitudine multa pos-
sumus et debemus nos fideles sine scrupulo
corde credere ad iusticiā. et ore p̄fi-
teri ad salutem. p̄sequi defendē et tueri
p̄s q̄ vacillet v̄l auferatur a nobis hu-
iusmodi certitudo. **I**ntelligo p̄tē q̄ i-
agilibus humanis que tantaz h̄nt veri-
tatem. (dicente **A**r. vt experientia teste
vt casu magis q̄ arte constare videant̄
) Sufficit tertia certitudo qualis nō sp̄
scrupulos oēs abijcit sufficit vt contem-
nēt vel superet sic operādo quasi nō
sint. **S**z qua rōe possit hoc fieri scire cu-
pio quid aduena n̄r in his agat. **V**o-
lucer **D**e scrupulis sicut predixim̄ iu-
dicat alit̄ agendū eē dū oriunt̄ ex p̄teri-
tis. alit̄ dū i eis q̄ agēda sūt occurrerit.
De p̄teritis q̄dem opib̄ iā amplectitur
Gregorij iusticiam. **B**onarū mētium ē ibi
culpā agnosce vbi culpa non ē. **C**onfor-
miter et ad illud **I**ust? in principio ac-
cusator est sui. **C**onstituens itaqz se corā
tremendo tribunali districti iudicij dei
consciā p̄p̄iam audit et sustinet accu-
santem euz. quāto maiori seueritate scit
et p̄t. quatenus fiat ei sp̄s tribula-
tus et ingens confusio p̄tricio et humili-
atio cordis. ita vt cadat a se p̄ oimodaz
p̄p̄ie defensionis desperationez. neqz ei
vult cum diuina iusticia contendere ne-
qz consciē p̄ iusticia testimonium feren-
ti contra se reuz s̄lētū imponē. suadet
potius vt clamet vocibus magnis.
Iste est equissime iudex deus. iste qui p̄
iusto iudicio tuo damnandus est. peccauit
ei i talibus et talibus sup̄ numeruz
arene maris vt p̄tā sua vix totus cape-
re possit mundus. **S**unt enī abyssus mul-

ta et tenebrosa nimis q̄ altam sibi dam-
nationis abyssum meruerunt et inuocāt
Et hoc dñe deus in voce cataractarū tu-
aruz. hoc ē viarum tuaruz inscrutabiliuz
et iudicioruz occultorū in quibz hō p̄stitu-
t? vidē nō p̄t an amore vel odio dignus
sit. neqz p̄gnoscere de suis superioribz qm̄
tūcunqz iusta videant̄ q̄ terminent sine
aut qua districtiōe iudicent. **A**ccusatus
inter talia reus non defensoris s̄z accu-
satoris testis et iudicis in se p̄tes agit
exaggerans quantum p̄t. **Q**ui etiam si
toti? populi christiani fudis̄ sanguinē
sperat in illo apostolico verbo si nos iudi-
carem? non vtiqz iudicemur. **Q**uo cō-
tra fit i hūanis iudicijs qm̄ cōfidenti cri-
men mors infer. apud deū hō apud quē
ē mīa et copiosa redemptio. **M**ia hic dū
vuiū? superexaltat iudiciū quo fit vt
damnād? i curia iusticie habeat aditum
cum fiducia ad thronū gr̄e ei? q̄ saluat
damnantes se. absolutionē cōferens in
auxilio oportuno. precipue si dimiserit
homo ex corde debitoribz suis. vt p̄ci-
pes velit eos fieri glorie neqz vidictaz
qr̄e cupiat s̄z oret p̄ salute sua. q̄ fit vt si
dent dicat deo. bullas venie sue prestā
de h̄ns. dimitte nobis debita n̄ra sicut et
nos dimittim? debitoribz n̄ris. **D**onach?
Talia frequenter audiui volucer. **S**z
qualit̄ absqz mēdacio vel fictiōe potest
i multis tale aliqd̄ agi non satis aptuz
ē. **E**sto nempe q̄ de p̄teritis opibz? scrupuli
sint in consciā nō idcirco reaz se iu-
dicare h̄z. **E**st ei scrupul? vacillatio q̄dā
dubitatio vel formido cōsurgens ex ali-
q̄b? p̄iecturis debilibus et incertis. **A**li-
oquin si ex vehementibus argumentis
et pbabilioribz p̄ hac p̄te q̄ p̄ altera du-
bitatio cōsurgēt iam non scrupul? sol?
vel leuis trepidatio dici deberet s̄z mo-
ralis de trāsgressiōe certitudo. **D**ixit hō
neqz cautū videret si p̄t h̄mōi scrupu-
los consciā testificationem vel damna-
tionem ferret certam. **N**unqd̄ interro-
gata ab hoibus vel acriter a seipsa men-
turi sibi volens respondebit propter so-
los scrupulos se in veritate ream se cri-
miosam se damnandam existē? nōne ma-
gis i hoc casu de merito q̄ de p̄tō et
L iij

Libri quarti de consolatione theologie

ita potius de saluatione q̄ de damnatio-
ne p̄sumit. Quo pacto fert igit̄ contra
semetip̄am damnationis suam? Auget
dubitationē apostoli dictū. **U**hi inquit
p̄ minimo ē vt a vobis iudicer vel ab
humano die s̄ neq; me ip̄z diiudico qui
tamen alibi se primum fatec̄ in t̄ peccato
res? venit inquit de? saluos facere p̄cō-
res q̄rum prim' ego sum. **O**ro qualē ad
ista responsionem aduena noster daret.

Volucer Qualē nimirū dat aposto-
l' dum subdit ad preallegatū q̄sdā ver-
bum. q̄ me iudicat dñs ē t̄ alibi. **S**cio q̄
in me non habitat bonum. conformiter
ad illud ch̄isti. **Q**ui ex p̄rijs loquit̄: mē
dax est. **C**ertissima igit̄ non scrupulosa
rōne tenere debet omnis homo viuens
qm̄ sine gr̄a dei damnatus ē. quap̄opt
humiliet se homo quātū potuerit. sibi vi-
lescat. se desiciat. se conculcet ī recogita-
tione sua q̄ non haberet q̄d deo damnā-
ti respōderet. quid obijceret dicēti. ami-
ce non facio tibi iniuriā. accipe q̄d tuū
est et vade. **Q**uid ē at̄ illud tuū nisi pec-
catū/nisi mendaciū? **L**egisti q̄ sanctus
abbas agathon moriens fratrib' inter-
rogantib' an timeret t̄ an in operib' su-
is confideret: respondit. **I**n veritate ti-
meo neq; confido in opibus meis quo
usq; venero ante deum. qm̄ alia sunt iu-
dicia dei alia hoīm. **M**onachus. **T**o-
tus crede mihi volucer horrore concu-
tior totus merore tabesco. totus ī deso-
lationem et in quandā velut desperati-
onem deijctor hec audiens. nec quid de
p̄teritis nec de futuris agaz scio. **V**o-
lucer. **A**uero german' tu' hac p̄sidera-
tione sic vti nūc vt inter tot premen-
tia mundi mala. in tot hostiles carnis
ac demonis molestias p̄ ipsam dño pro-
picio fortiorē assurgē q̄rat in spem. solio-
diorē p̄solationē. t̄ in trāquillion pa-
ce quiescere cui' rōnem t̄ modū colloca-
tio disci prioris expōsiut. **M**onach'.
Memini. p̄ desperationē eī ad spem ve-
nire docuisti. causant nūbitominus scrupuli
tales inquietudinem mentis. quaz
fluctuare faciunt. a qua sicut musce mori-
entes p̄dit suauitatē odoris. i. deuotio-
nis t̄ amoris sentimentū. **E**uigilare de-

num p̄pellunt t̄ exuscitare dilectam p̄-
usq; ip̄a vclit. **V**olucer. **A**ccipito cō-
silium.

Secundū metz̄ iiii.

In q̄ docemur qualit̄ vti debeam' scrupulis
quēntibus ex p̄teritis culpis

Sicuti tabescit in te
Scrulpulis exagitātū
Cor gemens t̄ anxiatū

Persta fortius in spe

Filijs suis quid obest

Prouida cura patris scit

Pane filiorū seruus

Et quandoq; cibatur

Sic cibo serui frequenter

Paru' vescitur heres

Glorietur vt nequaquā

Et speret cor vtrinq;

Proximū solet iuuamen

Fieri contribulatis

Nonne fluct' et p̄celle

Expurgant mare crebro

Parturit filiū mater

Sz non absq; dolore

Letus alacrisq; fies

Dorū ple beatus

Si memor dei recusas

Hic solamen habere

Prosa tertia quarti

In qua fit iterū sermo sup eadē re do-
cendo q̄ serenatio conscie p̄ sentimēta
deuota n̄ ē signū efficac̄ diue gr̄e gratū
facientis. **A**ddit de mō se habēdi res-
p̄ctū scrupuloz consurgētium circa ea q̄
sūt postēi' agēda. t̄ qualis certitudo sus-
ficiat t̄ vñ colligit̄

Monachus

Oro quis blandimenta mūdi su-
pauerit. quis adimpleuerit pro-
phetiā votū: letet̄ cor meū vt ri-
meat nomē tuū? **Q**uis ad sacrificiū salu-
tis offerendū accedere presumpserit si
fuerit alien' a dulcedie dei: si aruerit sic
mons gelboe in q̄ nec ros desup refru-
gerās nec pluuia rigās t̄ secūdans ca-
dat s̄ sit sibi celum eneuz et terra ferrea
deserta t̄ inaquosa? **V**olucer. **P**lu-

Prosa tertia

rimos crede mihi sefellit nimia sentimē
toꝝ hūmōi conq̄sitiō seu cupido. hoc in
tur elupinis et begardis. hoc in quibus/
dam deuotis non s̄m sciam expertū est
qui deliramēta cordis sui p̄ dei sentimē
tis amplexantes turpiter errauerūt. **A**
lij frustra conati sunt ad nihil passiōabi
liter affici cum sentiret apostol⁹ aliaz le
gem repugnantē. **A**lij ita deo se voluer
rūt tradere q̄ om̄ia de⁹ ageret ī eis: t̄m̄
mō passiue se habentibus. **A**lij p̄ vni
onem apicis mentalis cum sp̄s̄sancto tra
dunt haberi sciam mysticā de deo. Ita
t̄m̄ q̄ deus non apprehendat sub quacū
q̄ rōne vel entis vel veri vel boni. **S**
z ab istis et a prioribus inquiri vbi me
ritū erit si dilectionis voluntarie null⁹
habeat actus? **A**uero qua rōne debeat
cor tuū mednas inter scrupuloꝝ ac tēta
tionū agitationes se gerere te doceat ex
emplū palpabile. **S**tunt̄ naute quodaz
vasculo in quo sup̄ cuspidem erectā li
brata ē ex insuerso volubilis acus fer
rea. cui⁹ acies affecta ē p̄ magnetē q̄ fit
vt in polum articū assidua sit sua dire
ctio. **N**on aliter cor affectū dei dilectōis:
in fide et spe ferri conuenit ī deū. **P**or
ro sicut ex motu vasis cōtinētis acum
agitāt acus aliorū nunc dextroꝝ nūc
sinistroꝝ. redit t̄m̄ sp̄ in id ipsum dum
quiescere sinūt. **C**onformit̄ turbationē
aut vacillationē cor pati videt̄ ex ser
pulosi motib⁹ mō p̄ has mō p̄ illas pas
sionū fluctuatōes. maneat attamē diui
n⁹ amor firm⁹ saltim in habitu qd̄ suffi
cit si non penit⁹ eiecerit ip̄m hō. **E**t ita
sufficit vt aliq̄s inueniat constātor̄ resi
stē p̄ctis. immo corp⁹ exponē martyrio.
carens actu talibus sentimentis q̄ ali⁹
abundant̄ plen⁹ eis. **Q**uare p̄ signū istū
sensibilis suauitatis inefficacit̄ arguere
charitatē dei si nō affuerit comites cha
ritatis signate p̄ apostolum. **C**haritas
inquit patiens est: benigna ē cum reliq̄s
quas subiungit. **I**taq̄ si fides si spes si
cetera virtutes informes esse possūt dū
deest charitas effugiens a facie latentis
superbie cur non poterit hec expta suau
itas? **G**ustas igit̄ hanc suauitatem vtē
eum humilitate et gratiaz actiōe. gustu

cares fer in patia ⁊ māuetudie. attē dēs
q̄ aliq̄n demon abutit̄ naturali bono te
neri cordis vt ē in mulieribus. sicut ecō
uerso pōt̄ gr̄a naturale bonū tale in ad
iutorū sui sumere vt vehemētior ⁊ cre
brior inualescar̄ spiritualis deuotio. **S**
z dū surrepit̄ supbia (quib⁹ ei non insidie
tur que vexare voluit apostolū?) tollit̄
hec par interior. reditq̄ colaphisatio tē
tationis custos hūilitatis. q̄ casu suffici
at gr̄a dei. **N**ec more generatiōis prauē
et peruerse diuinū sibi deuotionis signū
querat. **M**onachus **E**cce relabunur
in id qd̄ ab initio q̄situm est. qua ratiōe
poterit aliquis quicq̄s aggredi sub du
bio constitutus an agat recte si ex inter
riou conscientie motu sufficiens certi
tudo non habet? **P**eribit deniq̄ om̄is
ars distinguēdi veras a falsis immisso
nes p̄phetias aut reuelationes. **V**olu
cer **P**abes sup̄ hoc vltimo scripta nō
paucā pegrini n̄ri. **P**rimū x̄o respectu
eoz que futura sunt: de preteritis q̄ppe
iā dixim⁹ sic obseruare conuenit vt non
reputet̄ culpa vbi culpa non est. **A**lioq̄n
causat̄ erronea conscia p̄ quā si qd̄libet
attētet̄ fieri iā culpa ē si fluctuet anim⁹.
Preterea sub hac dubitatione velut ad
vtrumlibz nesciens quid actur⁹ sit confi
lium ē. vt nō agat. qm̄ exponēt se discri
mini quo casu certum habeat q̄ peccat.
Quis igit̄ quicq̄s securus agere. certus
sis illud esse bonū neq̄ virtuti contra
rium. **S**z refert qua certitudine. sufficit
nempe certitudo moralis qualē vocau
imus vt vel non sis in peccato dū facis
quod ī te ēi aut saltē peccatum non in
curris nouum p̄ temeritatem. exempli
gr̄a celebrādi. orta ē ei ex diligētia tue p̄
paratiōis excusatio. **C**eterz moralis hec
certitudo p̄ doctrinā calligit̄ altero triū
mōꝝ. vnus puēit ex alteri⁹ auctoritate.
Alter ex pp̄ria eruditōe. **T**ertius ab ex
perimentalī p̄suetudinē. **S**ub p̄mo viuūt
incipientes ⁊ animales. s̄b sc̄do p̄ficien
tes et rōnales. sub tertio perfecti ⁊ sp̄s̄ia
les. **C**onsonat p̄hs tradens tres hoīm
maneries ad doctrinam inueniri. **P**au
ci per seip̄sos dociles sunt. p̄pter clarā
sue complexionis armoniam. addo vel
C iij

Libri quarti de consolatione theologie

aliam gratiam gratis datā qua faciliter agenda percipiunt. scripturas ut Aug⁹ intelligit. Multi per alios erudiuntur recipientes ab eis intelligentiā scripturarum aut si nequeunt credunt saltē dicentibus et obediunt. Tertium genus desperatum ē ad doctrinam qui neque doceri possunt neque docentibus assentire volunt. quibus relictis (sicut ei plus dyscholi quam multa ex brutis que per humanam domantur industriam. ut canes ut equi ut simice ut aues alique) fiat sermo de reliquis puta que religionum instituendarum principalis causa fuit auctoritas regimī cui magis obedientia prestaretur quam proprie rationi que in plurimis dubia valde est. debilis. et incerta. Prevalere similiter habet hec auctoritas respectu iuniorum quorum libet ad magistros. vel patres. quoniam iudicium proprie rationis vel nullum vel imperfectum habet. hoc pythagore schola servabat. Sic iubet dominus dicens. Interroga patres tuos et dicent tibi. maiores tuos: et annuntiabunt tibi. Maiores intelligo qui multis experimentis eruditi sunt in agibilibus humanis quorum iudicia tradit Aristoteles esse recipienda quorum principia propter multa vidisse. Extēditur hoc ad eos que respectu divinum propter consuetudinem exercitatos habent sensus quales iam in solitudine sibi viam sufficientiunt. Superest sancte doctrine modus propositio nostro vicinior vbi sumit in agendis sufficiens et moralis certitudo. Dicitur modus iste nutritur que ex studio sua perscrutatio divinum mandatorum qualem suadet sapiens. Que tibi precepit deus illa cogita sepe et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Et iterum nihil dulcius quam respicere in mandatis dei. Hinc beatus dicit psalmista que in lege domini meditatur die ac nocte. cum ceteris absque numero cadentibus in hac sententiam. Itaque semel in scripturis suis locutus est deus. et id ipsum ait Job non repetet. quoniam sufficienter erudiuntur et consulunt. tamen modo relegantur. puro fidei et integro corde. Valinolis quidem et incredulis tenebrosior inde nascitur errorum caligo quos in hereticis olim ne

scio si amplius nostra hac etate: perspicuum fuit. quando cecutientes facti sunt multi circa fores principiorum moralium que sunt de primis impressionibus nature. que rursus digito proprio scripsit deus in tabulis lapideis ad indelebile memoriam. repetens ea tertio per fidei traditionem in euangelio. Itaque lugere plangere et compellimur.

Tertium metrum iiii.

In quo loquitur que precepta legis nature sunt etiam precepta fidei ac legis evangelice. conquerendo de erroribus continentibus circa ea.

Aligma quantum perferat seculi fides. Est a fonte tamen lucis origo sua. Per hanc sophie veritas recondita. Quam natura neque insinuasse patet. Reuelat ecce paruulis amans eos. Atque docens et cum simplicibus gradibus sui superbis mente cordis clauditur. Vult intellectus subsistere ut omnis ei. Petatque sensus omnis ut se denegat. Debet homo totus obsequium domino. Par nempe bestiis peccato factus est. Indiget hinc fidei subditi colla iugo. Ut ambulet vite vias nec offēdat. Pandit qualis sit finis habenda ei. Precepta rursus inculcat prius data. Nam mos pueris obnubilat ea. His ingredi vitam mandata conseruat. Roborat hic decadem christi in alia leuans. Si primo per se nota precepta decem. Mens scelerata docet falsa vel ambigua. In his fides fit obscurior plena. Veridie palpans amodo quid superest. Jesu benigne quid potest magis tua. Exterius legem tradere ludibrio. Modos et regulas viuendi deinceps. Quos his euersis plebs tua suscipiet.

Prosa quarta iiii.

In qua loquitur incidentem de theologia et iuristis quales esse deberent et quales aliqui sunt. Concludendo que in morali negotio non potest vniuersalis ars tradita que proferre sufficiat certitudinem in particulari. Quilibet agibili quin consurgere possint scrupuli mentis inquietantur.

Prosa quarta

Monachus

Hec est volucer q̄ stomachabar
nup̄ mecum dum theologiaz est
ferres vnde fit q̄ nonnullos ex
theologis experimur in nullo melioēs
vniā non deteriores ceteris hominib⁹

Volucer **V**olo monache de aliena
vita theologorū. nec aliorum scrutator
esse vel censor curiosus. **H**oc vni⁹ cre
didi propter quod ⁊ locutus sū q̄ thei
ologia non admixta fidei spei ⁊ charita
ti inflat et officit. quēadmodū de philo
sophia romanorū refert apostol⁹ qm̄ pp̄t
ingratitude datū sunt sup̄ alios ho/
mies in reprobū sensū. **C**ausam reddit
q̄ cū p̄gnouissent nō sicut deū glorifica
uerunt. neq̄ gr̄as egerūt. **I**ngratitudi
nem hō maiorē esse in contemptu vel
abusu theologie q̄ phie nemo dubita
uerit. **P**ropterea sicut apud **C**iceronem
orator describit q̄ ē vir bon⁹ dicēdi pe
rit⁹. **I**ta theologū nominam⁹ virū bonū
in sacris litteris eruditum. non qdē er
uditioē soli⁹ intellect⁹ s̄ multo magis
affectus vt ea q̄ per theologia intelligit
traducat p̄ iugē ruminatiōē in affectū
cordis ⁊ executionē opis quatin⁹ sapia
fm̄ nomē suū sapida fit in bonis suavi
ter et iocūde. ī malis tristabilis ⁊ acerbe.
alioqn̄ tales instar **A**rie ferūt lras̄ dam
natiōis sue. dant aduers⁹ semetipos ex
ore proprio iudiciū. pl⁹ inficiunt ex ēplo
vite q̄ instruāt verbo doctrine. **S**acras
deniq̄ lras̄ impudent̄ suis inquinatis
morb⁹ ⁊ desiderijs subseruire cōpellūt
sensum a sanctis p̄ib⁹ traditū distorqn̄
tes. immo sepe nesciētes. nescia p̄fecto
ē ps̄ magna talū qui se theologie p̄fes
sores iactitāt ita vt experiri stupor sit.
Ideo q̄ppe theologia nesciūt q̄ se cur.
alijs quotidie tradunt. **E**sto sciāt. vi
des quemadmodū rō dos hoīm p̄claris
sima vertit̄ reprobis ad suam aliorū q̄
perniciez. **V**niū q̄z quāto melius tanto
furiōsiores eos q̄ ad sobrietatē ip̄o non
vtunt̄. reddit. nō vini vitio s̄ potatūz
Dicta sint hec interim quatenus anio
tuo tristi mos gereret̄ et solueret̄ q̄o
h̄ta: simul vt ea que de theologica con

solatiōe scribim⁹ qualiter et a quibus ac
cipienda sint vtiliter insinuarē. **C**on
fido in dño q̄ apud idiotas solictos ⁊
salute sua in qb⁹ est simplex fides. certa
spes. et suavis charitas insidebūt fructu
osius in anio theologicē snie: ideo non
frustra sunt/ q̄ apud repletos lris̄ gi
gnentibus scientiam illam quaz inflare
dicit apostol⁹. **O**culū hō q̄s nesciat q̄ntū
turbat aut excecatur inflatio. **S**ūt alij mun⁹
culpabilis nescio mun⁹ tolerabilis erran
tes q̄s ex doctrina dū morales querunt
certitudines nullū lumen rōnis mouet
ad assensū cuiusuis agibilis. cōmō satis
ē si dicere potuerit. **H**oc scriptū ē. hoc
talis doctor in lectura sua sensit. hoc ali
us ita posuit. similes aspicientib⁹ verso
ad solē dorso splendorem ei⁹ in monti
b⁹ quos ad aspectū solis nullus sufficit
ostendit. digit⁹ attollē. **C**ur ita? **Q**uia
deorsum oculum mergere soliti sūt vbi
non aspiciat sol nisi circumuolutus cali
gine. **P**lane. lucis natura nedū sensibi
lis s̄ intelligibilis ita se h̄z. vt quāto lō
g⁹ ab origine p̄tendit eo fiat debilior
crassior et subobscurior. **P**ropterea si
lumen intellectuale iugit̄ ad infima cō
sideranda demergit̄ grossescit ⁊ crasse
scit quodammodo ineptiq̄ reddit̄ supio
ra quamuis lucidiora conspiciere. **S**ed
neq̄ lumen veritatis accipiunt isti nisi
circumuolutum sit quadam veluti cali
gine traductionis humane. **M**ona
chus **E**xperimur id sepe quod dicitis.
Sed quid proinde faciendum sit insi
nua. **V**olucer. **N**onendi sunt ab
ingressu studij non ita figere solam in
constitutionibus suis retinendis. **M**er
moriam vt plurimum mos est: qn̄ exer
ceant intellectū: ratōnemq̄ consulant:
ex quib⁹ principijs vel moralib⁹ vel the
ologicis originentur huiusmodi consti
tutiones. **I**ta enim fiet vt collustrent̄
lumine primorum principiorū q̄ si vel
nolūt vel nequeūt credant illustratis.
Recogitent insuper prestanciam hūa
ne conditionis q̄ ad hoc cōdita ē vt to
tum sensibilem mūdū: q̄ per sensuū por
tas ingredit̄ imprimendo species suas
atq̄ simulacra: reducāt ī primū p̄cipiū

Libri quarti de cōsolatiōe theologie

deū cū quadā simplicitate et puritate
Ita pcedēs a deo mūd^o sit eo cōtinue
vtilior in suis p̄tib⁹ q̄ longinquoꝝ put
in elemētis videre est et in solis lumie.
Rursus aut reddi spūalioꝝ magis ac
magis p̄ opationē intellect⁹ agentis in
phantasmata corpalia Ex quibus elicit
sua virtute spēs intelligibiles simplices
et incorporeas Et sicut natum ex carne
sensuum caro erat suo mō sic qd̄ nascit^r
ex intelligibili spū: spūs est A deo q̄dez
vt non dubitauerit apostolus dicē Qui
adheret deo vnus spūs ē cum eo. Nec
opatio p̄cipue spectat ad eleuatos theo
logos exercitantes se ad theologiā mysti
cam q̄ per abnegationē tēdit in simpli
ficationē. vey qn̄ venienduz ē ad agibi
hū tractationē: oꝝ rurs⁹ in inferiora re/
spicienda descendē. Alioquin fallent^r
isti modi ad primos contrario si lumini
principioꝝ herēt adeo q̄ conclusionū
visionē omittēt. exemplo astrologi cā
dentis in foueā dñi ambulās respicit a/
stra Deniq; perfect⁹ erit q̄ studiosa circū
spēctatione versabit in vtroq; hunc iuri
stam theologiū et cum theologo iuristā
iudicabo Quales fuerit p̄m̄ doctores
et quoz sentētijs decretales decreta q̄
compacte sunt Monach⁹ Raros af/
fert etas n̄ra tales: cām scire desidero
Voluer Pauci tolerant laborē stu/
dij. in multīs vel etas vel ingenium vel
sumptus nō supētūt Euenit p̄terea q̄
mystica agar ancilla videns se peperisse
h̄z cōtemptui saram dñam quā sterilem
existimat Rachel insup fortassis limpi/
dos h̄ns oculos irridet aliqñ mordaci⁹
sororis lye lippitudinē cū se mutuo in/
re sororio conueniat honorare. ipsā q̄q;
agar imperio dñe sue subijci: dictatis q̄
p̄ eā equū fuerat obedire Subinde per/
pendis difficultatē infinitā quā h̄z mo/
rale negociū dñi p̄sequi queritur q̄ non
satis ē intelligere qd̄ verum sit et quid
rectū sicut cadit sub arte tradere. s; par/
ticulares circumstātijs q̄ variabiles s̄t:
neq; sub arte neq; sub doctrina veniunt
Circumspicere necesse est statum in p̄
mis reipublice cum morib⁹ eam regen/
tium si iuxta cōsiliū soceri moysi sunt vi

ri potentes timentes deū in quibus sit
veritas et qui oderint anariciam neq;
sit apud eos personarū acceptio nec in/
constantia neq; deprauatum consilium
Alioquin non erit ab eis iudiciū re/
ctū quantuncūq; fuerit postulatum ni
si prouiderit ex alto de⁹ qui p̄ p̄ueros p̄
iniquos p̄ bruta p̄ demones sepi⁹ exer/
cuit iudicia iusta Quia in re thobias ore
diuino locut⁹ ē dum filio iussit consiliū
sp̄a patiēte p̄quirere. omni tpe benedic
deū et pete ab eo vt vias tuas dirigat
et oīa cōsilia tua in ipso p̄maneat. Que
sint autē cōsilia dei aperuit psalmista
loquens ei Consilium meum iustificati
ones tue. non ita tamen vt humanū cō
siliū deserat quod vtriq; debz existima
ri diuinum. si rite humiliter. si deuote. si
obedienter fuerit inquisitum Quale zel
lus feruidus et omnis genēaliter passio
vehemens solet nec petē nec petito vel
ingesto credere Monach⁹ Omitta
m⁹ deinceps ea loqui que sub eruditioe
doctrinali non veniūt. neq; ei moralis
certitudo q̄ntū ex dictis colligo pōt s; vna
regula tradi q̄ sufficiat in omni casu
consciā agentis reddē securā se nō de
liquisse qd̄ ex euentu rerū p̄pendi sepius
solet. Voluer Propterea constitue
te sunt in figura Tres ciuitates refugij
fides. spes. et charitas. continentēs la/
uacrum p̄nie et emunitatis asyli quare
n⁹ pax cōturbata p̄ ea que se fecisse for/
midat hō reformetur. que pax qualiter
obseruanda sit intellige

Quartū metruz iiii

In q̄ docetur quomō pax mētis possit
aut debeat inueniri

PUlla pax summi mun⁹ opimū
Te voluntati sit bona tm̄
Nuncius defert missus ab alto
Nā male menti qualis erit pax.
Sternit lecto sorde repleto
Complet et spinis se vicioꝝ
Qualiū turba dilaceratur
Tractet nūc istuc rursus et illuc
Dissidet secū se q̄ remordet.
Virib⁹ vanis oīpotenti
Stulta guerrā dat more gigantuz

[Marginal notes in a smaller hand, partially illegible]

Prosa quinta

Pugnat e contra qd qz creatuz
Ius sui regis sedulo seruās.
Si placet fiat vera tibi pax
Ordinatus sit primitus omnis
Notus/affectus nec vagus erret
Queritans extra posse quieto
Se frui mūdo qd nequit eē
Panca pertentet: non alienis
Lutib⁹ se det hz nec habenas
Sensibus laxet. semper anhelct
Legis etne iussa tenere.
Litteris sacris assiduus sit.
Quipe dat pacē zelus eaz
Pacis eterne pignus et arram

Prosa quinta et vl tima libri quarti

In qua pōit sub psona theologie gran
dis oratio cōsolatoria sup casib⁹ huma
nis nominatim illius q tūc franciam cō/
turbabat. Concludēdo supmū cōsolatio
nis theologie gradū i ai preparatione
ad martyriū

Monachus

ADueniat oro pax ista nobis. At
uero nōdū satis explicuisti que
sit apud peregrinum nrm cōso
latio specialis delinēns eū in tā confusi
bili rerum tēpestate qualē in florentissi
mo nuper francie regno. nominatim i ce
leberima parisiensi ciuitate contigisse
non prorsus ignorat et nos intuemur.
Voluerit Accipe sup istis doctrinā
theologie celit⁹ immisse quaz deinceps
non me loqui putato. **Q**uērens o hō
q etate tua multi depereūt qd qso no/
uū accidit. hz etas oīs mortuos suos q
tidie recipit terra mille modis humanū
gen⁹. hos pestis. illos fames. alios gla/
di⁹. multos naufragia. morbi. icēdia. vo
ragines absumunt. qppe terra sūt z i t/
ram reuertunt. **V**entibaris o neqz dū
Eue dicenti. **N**e forte moriamur. sbinu
listi: nequaqz. oēs ex tunc capitali suppli
cio adiudicati sūt. **N**il refert qz pōz. qz
posterior securi mortis seriat. vnum da
bo tibi qd iure confitear esse timendum
q merito vel demerito vitā iamiaz citis/

sime desitura finiat apud iudicē deum.
Scio mecū fateberis. interrogo te re/
spondeat existimatio tua. **M**ortuos qz
immatura violenta qz nece defles ere/
ptos aut iusta causa pdidit aut iniusta?
si iusta. cur inculpas iusticiā? **C**ur nō le
taris lauans man⁹ tuas in sanguie pō
ris? **S**i iniusta. vide si sobriuz ē eos plā
gere qz p iusticia morientes. btrōs chīs
appellat. **S**z dices potuerāt iniusti vi
uēdo corrigi. iusti hō pl⁹ ad suā aliorum
qz salutē superstites iustificari. **Q**uid si
sordidus sorduisz adhuc si sue damna
tionis assidue penas auxissz **I**ustus hō
vt sepe fit excidisset a iusticia? **P**atz la
tius ista deductio. nonne varij sūt euen
tus belli. **E**t nūc istū nūc illuz consumit
gladi⁹ vt non glorie accinā⁹ vt disciat⁹
qm nō ē fortūū bellū dicit. **E**cclastes **S**z
ad altiora pscendē nostre rōes volūt q
nihil casuale. nihil fortuitū tradunt do.
cuius consilia sup filios hoim humana
curiositas pprehendere p singula nō p
sumat. **A**tingamus tū aliqua qualia ex
ppheticis et historicis libris nris fas ē
colligere. **D**estruxerunt assyrij idolatre
quidē sine deo hierusalē sanctā ciuitatē
cū populo. **Q**uid p **I**saiā dicat dñs: au
di. **S**e assur virga furoris mei et bacul⁹.
ipē ē i manu eoz mea indignatio. **S**equit
tur **I**pse autē non sic arbitrabit. z cor
eius non ita estimabit. sed ad conteren
dū crit cor ei⁹. **E**cce qz de⁹ malos de po/
pulo suo: int qz nō dubiū fuisse qsdam
inocētes: voluit p lōge deteriores affli
gē: qles appellat hōgā furoris sui. **Q**uis
obseq deo blasphemū n credēt. qd si ta
le aliqd opat⁹ ē mō de⁹ q prātē hz vite z
mortis: in cuius conspectu nō iustifica
bit omnis viuēs. **N**onne frequēter i re
gimine reipublice cupiditas se putat ca
ritatē? cum hec commune bonum. illa p
pūū commodum sp inqrat. **E**sto sit cha
ritas qd si nō adhibuit p sui suoz qz cu
stodia cōtra pditiosas insidias cautelā
qualē hūana pē et exigit industria. **Q**uid
si bellissent aduersos infideles aut ad/
uersus exteros sui regis hostes et oc/
cubuisent. felices eos i altera vita. nō/
ne iudicares nec morte turpi fundos?

Libri quarti de cōsolatiōe theologie

Quod si p̄ntem t̄m respicis vitam terreat apostolus. si in hac vita t̄m sperantes sumus miserabiliores sumus omnib⁹ hoībus. **Q**uis preterea nouit. si ascenderit i aures dñi sabaoth clamor flagicioꝝ scelerū et abominationū qb⁹ vel populus vel rectores et nobiles vel vtriq; forsā peccauerāt q̄s tradidit de⁹ non in man⁹ infidelium vt alias plerūq; qñq; p wādalos et gothos ⁊ humos. aliqñ p alios nominatum p̄t spurcissimaz carnis corruptionem vt aliquibus reuelatio dixit. **E**xposuit suos modo de⁹ cladib⁹ belloꝝ ciuiliū vbi tumultuāt populis cōtra nobiles immo sine lege sine ordie nobiles inter se cuz dissecatiōe mutua populoz se destruunt. **P**unit crede mihi de⁹ occultiora sepe delicta per flagella patētia. illa etiam q̄ p contritum cor ⁊ humiliatum delecta p̄deꝝ fuerunt quo ad culpam repetit in penā. **N**unc fit vt aliq̄s p̄ntialit̄ bene viuentes aliqñ comp̄hendat afflictio aut p̄ puo sicut putat delicto nouo gr̄dior punitio subsequatur quēadmodū cernē ē in corpis egritudinibus q̄ ad occasionem facilem oriri videntur aut recidiū pati. **S**ed da nullū neq; mō neq; antea precessisse demeritum virtus vel exercet ad meritum vel ad premiū coronat. **A**dde q̄ mutat deus vt placet regna de gente in gentem p̄t in iusticiis ⁊ varios dolos. **N**abugodono for mente captus testis est. testis troia. testis roma. testis daniel de dissipatiōne monarchiarū quatuor principalium. **H**z enim quelibz res in terris quandā sue durationis periodum atq; vicissitudini subiecta est. sit homo. sit domus. sit ciuitas. sit regnum. sit imperium. **P**utauit preterea dñs sacerdotium. **H**ely iū reuelationem samuēli factā. **C**uius genus saul exterminauit cum ciuitate sacerdotum in ore gladij. viros et mulieres puulos et lactētes. **S**ibi precor attē de vigilanter. **E**st enim p̄posito res ac commoda. vide quis occasionem presterit proximam neci crudelissime sacerdotum ac virorū vestitoꝝ ephor lineo cum mulieribus et puulis et lactentib⁹ et prorsus innocuis cū horrenda demor

litiōe ciuitatis. **N**onne legis q̄ declinauerat dauid ad achimelech sacerdotē s̄i p̄ferat i n̄citate famis panes sanctos cū gladio goliad neuter istic culpabilis. **E**t de dauid testis. **J**es⁹ in euāgelio. **L**icet v⁹ sit bona mente reuerse memorās executus est. **N**ihilomin⁹ saul irritatus mala voluntate destructionem quaz dei voluntas optima se facturam predixerat. **C**anitur in psalmis de deo. **C**onuertit cor eoz non dubinz egyptioꝝ vt odiret populum suum ⁊ dolum facerent in seruos eius. **C**onuertit intellige quia materiam odij et doli ministravit in multiplicatione hebreoz ⁊ in miraculorum p̄ moysen ostensione. **Q**uocirā facile p̄t eē fallax argumentuz. **P**rouenerunt ex istius operatiōe scandala mortes. mala q̄ sine numero. **E**git ergo talis culpabiliter. nihil enim tam bonum quo neq; tia peruersorum nequeat abuti. **E**xemplū in p̄statiōe fidei p̄ martyres clarat. **E**t primo i p̄dicatiōe ch̄i q̄ nō venit pacē mittē in trā sed gladiū. **C**ui⁹ ortus vtiq; diuinus tot innocentes p̄ herodē dedit neci. **C**astigat pater filiū. medic⁹ egrotū ipsi se perimūt. nunquid aiget pater sup filio. medicus sup egrotō p̄niam. q̄ mortis occasionē dedisse vñ sunt. nō puto. **N**otaueris et in p̄nti re quēadmodū pugnauerūt filij israel tribus vicib⁹ contra beniamin ob vindictā pessimi sceleris in vxore leuite. **L**ausa iusta erat et q̄d fortasse miraberis. de derat deus ascensum pugnantib⁹. **Q**uid sunt primo ⁊ itez sc̄do vsq; ad interuentionem quinquaginta milū pugnatorū ex israel. **T**ertia pugna dedit eis purgatis et humiliatis victoriam vsq; ad omnimodam pene deletionem beniamitice tribus. **N**ō discurras per plurima. scrutanti quippe scripturas meas occurrūt talia copiose quoz lectio viuax est et quasi malleus conterens petras. **C**onso lationem deniq; faciens cōtra mortalū casus inopinatos ⁊ qui iusta dei bonitate videntur indigni. **S**i videntur ait. **E**cclēsiastes calumnias egenorū ⁊ violēta iudicia. et subuerti iusticiam i p̄uincia. non mireris super hoc negocio qm̄ excello

Prosa quinta

excellior alius est. Et insup vniuerse ter
re rex imperat seruienti. ⁊ ita imperat
vt seruiant sibi etiam nescientes etiam
repugnantes ⁊ odientes vt demones:
Sis nullū ex amicis p̄dē. vis cos pos
sidere trāquille. omnes in deo dilex̄is.
suā vitā. suā gloriā. suas diuitias in eo
reconditas habe. vtiq; sicut non p̄ditur
de⁹ sic amicos cū suā vita gloriā diuitijs
sp̄ et vbiq; possidebis. Ceterū nemo de
sperauerit de te iesu bone qm̄ cū iratus
fueris: mie recordaberis. Tu p̄ tēpe
statē tranquillū facis. Tu rempublicam
p̄ varias agitatioēs purificare scis. ve
lut ex actione mutua elem̄torū nobilio
ra gignis mixta. Apud te sūt innumera
biles modi purgationis et saluationis
electorū. vn̄ p̄ ignominia mortis q̄ libe
rat etiam a purgatorijs supplicijs. alius
p̄ ablationē totalē t̄paliū cū corpore vñ
laqueus p̄terit̄ oim̄ debitorū. q̄rū for
tassis alio modo non erat bene possibi
lis solutio. Alij forsitan egerūt tepide ne
gligent̄ cāz vel iusticie publice vel legi
diuine aut circumstātijs culpabiles ha
buit sua prosecutio. oīa mors abolē po
tuit eo efficacius q̄ ptumeli⁹ illata ē ca
ruitq; sepulcro. Talia q̄s oīa dinumerē?
Audebo sublimē vocē attollere plenā
consolatioē sancte. Itaq; desolationū
oim̄ q̄s furor hostilis opat̄ ē put conq̄
reris iterrogo qualis assignatur causa?
Si libido dominādi regendi q;: si vidi
de zelus effer⁹. si diuitiarū vel opū exe
trāda fames. si tituli fortassis alij nō mi
nus scelerati sacrilegi nephandiq;. Feli
ces oro nonne sunt q̄ virtuosos animis
obfistē conati sunt q̄uis in oculis hoīz
supari. Auctores vero tāto infeliciores
q̄nto nihil infelicius impunita licētia et
p̄speritate peccātū qualiuq; miserearis
velim p̄ sua cōuersiōe salute qz depre
cans. Q̄ si cā iuxta quorundā impuden
tiā q̄ se de p̄tacia dānat assignet̄ defē
sio catholice veritatis. vitia querens et
errores corrigere. ⁊ hoc corā iudice le
gitimo nūc ordinario nūc supmo. qd̄ sifi
dent affirmaueriz btōs esse mortuos q̄
p̄ lege dei sui certauerint vsq; ad mor
tē exēplo tot martyz. Quid stupēs qd̄

me respicid. nolito mirari. si hz quotidie
martyres suos mund⁹ si caro si diabol⁹
cur non habeat suos ch̄rs! Idic aposto
p̄. Oportet hereses esse vt qui p̄bati sūt
manifesti sūt. Quomodo manifesti? pla
ne in bonum si legem dei defenderint
strenue. sed proisus in maluz si vel ma
lignē impugnauerint aut impugnan
tibus fauerint impudent̄ subdole neq;e
subuertēdo vel negādo iusticiam. Ta
les dixeris scandalorum causam omni
um qualem egerunt in alios persecuten
tes aliquos vsq; ad coronam martyrij.
Quo pacto inquires? Respondeo non
ne martyrij causa fuit vt pro ch̄ro. pro
veritate. pro iusticia. pro vitiōz redar
gutione mors vñdecunq; tolerat̄. At
tende que causa reddiderit ip̄m Abel p̄
mū martyre in lege nature. Nec nūm
q; in odium iusticie religiose qua sacrifi
cium obtulerat deo placabile. Cāyn frat̄
eū nihil tale cogitantem egredientē in
agrum insidiosē peremit. Sides quo pa
cto fit aliquis martyr etiam dum igno
rat. Omitto de septem fratribus macha
beis in lege scripta qui non ob aliam
causam q̄ ne legem in porcine carnis
esu violarent atrocissime necati sunt.
Non loquar de Johanne baptista qui
legis vtriusq; moysi et ch̄risti limes q̄
dam fuit cuius martyrij aliam non in
uenitur causam habuisse nisi redargu
tionem publici incestus. Thomas can
tuariensis ob defensionem ecclesiastice
libertatis. Leodogarius ob zelum do
mus francie contra Ebroynum. Algha
thes Agnes et Lucia propter fidem
castitatis glorioso celebrantur marty
rio. Et ita de plurimis quorum exem
plis perspicuum fit omnem hominem
qui perimitur odio iusticie et veritatē
dum sectatur illam prosequitur aut de
fendit insignitur apud deum vero titu
lo martyrij qualecunq; fuerit apud ho
mines iudicium. Quid si plus aliquid
addiderim Innocentes quidez occasos
considero quos esse martyres nullus q̄
fidez habet eccie dubitauit. Sed que ra
tio martyrij nunquid alia dabit̄ q̄ odi
uz ch̄risti ex ambitioē regnādi pueniēs

Libri quarti de cōsolatiōe theologie

Ubi rursus colligitur hec regula quod infantes aut pueri quanto magis proecliores quos in odium christianorum seu christi vel sue legis perimunt infideles. iudei. saraceni. vel pagani. aut aliqui nomine tenus christiani: hereticantes apostateque facti aut in tyrannidis rabie versi tales martyrio coronantur etiam mortis timidi. precipue si non alius criminis obex inest actu. **N**ec insideat animo tuo si absque fictione meus es discipulus. **N**ec mentis perturbationes radicatus euellant quam altior. securior. salubrior. religiosior. et gloriosior. non est altera consolatio ad quam proeclere possit doctrina mee legis quam martyrii tolerantia. per quod deletur in proprio sanguine quelibet culpa simul et pena ut prout homo liber et expeditus euolet in celum ubi statim habeat omnium bonorum aggregatiōe perfectum.

Voluerit Actenus o monache theologia locuta sit. nos ex sua narratiōe colloquutione breuiter epilogantes sumamus hoc compendiosum in omni tribulatione solamen ut toto corde suspiremus leuantes oculos in celum et dicentes. **D**eus est pater misericordiarum et totius consolationis in cuius miseratione sperandum est cuius se voluntati conformandum est. a quo est virtus patientie. in quo est serenatio conscientie. **N**os interim trahere conemur in affectum quod sub quadriduo differuimus per intellectum. **M**onachus fiat ita precor et pax dei que exuperat omnem sensum corda et intelligentias nostras custodiat in charitate dei et patientia christi ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeam. **A**men.

ExPLICIT tractatus de consolatione theologie venerabilis patris et magistri Johannis Gerson cancellarii parisiensis professoris in sacra pagina eximij.

Impressus per me Johānem Koelhoff de Lubeck Colonie ciuem Anno salutis D. m. cccc. lxxxviii.



[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]



© The Tiffen Company, 2007

TIFFEN® Gray Scale

- A 1  R
- 2  G
- 3  B
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8  W
- 9  G
- 10  K
- 11
- 12
- 13
- 14  C
- 15
- 16
- 17  M
- 18
- 19



TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

- Blue
- Cyan
- Green
- Yellow
- Red
- Magenta
- White
- 3/Color
- Black

